

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

XI.

ГОДИНА

I.

Изази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној конвисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

БЕСЈЕДА И ХИМНА.

О стогодишњој прослави рођендана
СИМА МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ

Српскога Пјесника 1)

I. NACIONALNA
БЕСЈЕДА BIBLIOTEKA
— CRNE GORE

„Est deus in nobis, agitante
calescimus illo.“

Ovid. fast. 6. 5.

Пјесник!...

Да!... Пјесник (Ποιητής, Vates)

— блиста у народу, међу људима; као што блиста даница на небу — међу сјајнијем звијездама.

1) Као што се из наслова види, ова **Бесједа** и за њом сједујућа **Химна**, зготовљене су биле у славу стогодишњице **СИМА МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ** српскога пјесника. — Та се је прослава пак имала држати у „Народној читаоници“ у Котору на свијетли четвртак у вечер пр. 1892. год; а светковину је приредила спрека которска Омладина. У приређивачком одбору ја сам био пресједником. Него неvjероватном помутњом двојице чланова из читаоичке управе, није се на жалост речена светковина могла остварити. — Онда сам обе ове књижевне радње послао у Сарајево славном „Главном Одбору за подизање Милутиновићева споменика“, који је њих усвојио и у 2000 екземплара у дивном издању објелоданио код прве српске штампарије Риста Ј. Савића у Сарајеву тек. 1893. год., с додатком де Сарно-

Када је превршњи Творац улијевао у људску душу своје најизбраније дарове: положио је у људску душу и једну искру своје **Сјајности**

Када се та божанствена искра појави и развије у души некојега **Друштва** створи се Пјесник.

СРНОЈЕВЦЕ, Пјесник је сами изабраник божије благодати, намијењен да буде споборником народа и угледом човјечанства; да буде пророком вјечитијех истинâ и обличитељем свјецкијех злоћа и неправда,

вијех нога врло укусно штампаних у Липској (Leipzig). — Савколик чисти приход иде на корист Милутиновићева споменика. — А да би се и пак у Црној Гори и Боци которској неколике ленте прикупиле на корист реченога споменика, предпозваљени сарајевски Одбор на моју жељу, ставио је мени, као пресједнику оне посуђене светковине, 100 комада свога издања; и ја сам већ отворио потписивање добровољнијех прилога ва Милутиновићев споменик у вишепоменутијем нашићем крајевима. — Сваки приложник, који уише најмање 1 фор. или 2 круне, добива једну књигу на дар. — Особито пак ради некијех замашитијех штампарскијех ногрјешака у Сарајевском издању, а без сваке штете његове: прештампиао сам ево и „Бесједу“ и „Химну“ у „Просвјети“ без Сарнове гласбе, која је важнији дио у поменутом Сарајевском издању.

Ј. Сундечић

Отрагу једне пуне четврти вијека, упитао сам у једној својој пјесмици:

„Што је пјесник?...

и на тај сам упит још онда одговорио:

— Пророк

„Истина небеских,

„Обличитељ зала

„И неправда свјецких...“

Пјесник је био *Мојсије* — био велики Пјесник — када је онако величанствено Господу запјевао, пред Богоизбављенијем Израјилом од ропства и прогонства Фараонова: „*Шимъ Господеки, славно ко прослависа!...*“ „Појмо Господу, јер се славно прославио!“...

Пјесник је био *Давид*, који је у својим боговским Псалмима са оноликим величанством опијевао божанство, и тијем оставио у наслеђство свијем вјековима ону вазда живу искру свога божанственога рада.

Пјесник је био *Соломон*, који је онако заносито, ватрено, полетно и мистично испјевао своју „Пјесму над пјесмама.“

Исти *Исус* — као човјек — био је Пјесник покрај све своје божанствености, и предао је предивне и ненадмашиве своје науке цијеломе васиономе свијету у својим боговским причама, које на такој пјесничкој висини стоје, да се већ никад и нико од мајке родити неће, који би ону њихову висину наткрилити могао.

Пјесник је био *Јован* богослов, проповједник најузвише-

није јеванђелске љубави, написавши свој тајанствени, страховити „*Апокалипсис*“.

Пјесник је био *Омир*, неумрли учитељ праве епопеје; или другачије, учитељ преузвишенога опјевања хероичкијех дјела и подвига.

Пјесник је био *Пиндар*, творац високе лирике замашитога полета. —

Пјесник је био *Анакреонт*, отац понајнежнијих, понајтањијих и понајслађијих еротичкијех жица и осјећаја. —

Пјесник је био *Софоклес*, који је трагедију подигао на ступањ најумјетнијега савршенства. —

Пјесник је био *Виргилије*, који је такми у епизи са истим *Омиром*, ма да он и остаје као највећи посљедоватељ грчко-латинских епика.

Пјесници су били *Хорацио* и *Овидио*, који су лиру готово обожили, и уз њу превисокијех мисли и замишљаја широм свијета разасули.

Пјесник је био *Даште*, љутица Гибелин, који је пропутовао сва три идејална свијета: Пакла, Очистилиште и Раја, да у тијем величанственијем сликама прикаже свијету, најпре злочинства и грдила људска; па за тијем немоћи и људске слабости, и најзад ријетке и одабране врлине људске;

Пјесник је био *Шекспир*, који је својим најумјетнијим драмама свијету показао свуколику дубину људскога срца и замашитост људскијех осјећаја.

Пјесници су и они, који не вежући се за стихове, знаду и

простијем слогом заодјети високе и генијалне појетске замишљаје, те своје умотворе поставити уз бок најразглашенијех појема. Као н. пр. *Фенелон* је Пјесник, који — створивши са својим „*Телемаком*“ дивну књигу за одгој францускога Делфина: — створио је и дивну епопеју. Тако исто Пјесник је и *Сервантес*, који са својим „*Дон Кихотом Санчиленским*“ — шибајући сугранитост и безумље шпанолске кавалерије, стојеће у противуборству са здравијем разумом, описанијем у слици Санцио Панча: — поставио је себе у ред најгласовитијих сатиричкијех Пјесника...

Ал' у што сам ја дошшио? Гдје ли бих икад стао и свршио кад бих узео низати сву велику множину Пјесника код старих и новијех народа, који спадају у број културнога свијета?...

Гдје бих, вељу, доспио?... — кад бих вам н. п. узео спомињати хидиличне *Теокрите*, заједљиве *Јувенале*, боговске *Тассе*, љубодушне *Петрарке*, маштените *Ариосте*, умопходне *Манзоне*, неукротиве *Алфијере*, мудре *Леонарде*, језгровите *Бусиније*, велебне *Виктор-Хиге*, слаткострујне *Ламаршене*, јувачке *Камојенсе*, оштроумне *Калдероне*, полетне *Милтоне*, крилате *Баироне*, тугомилне *Осијане*, величајне *Шилере*, орловите *Гете*, огњевите *Петсефије*; а онда и у нашем славјанскоме свијету: дивотнике *Пушкине*, жаровите *Лермонтове*, духовите *Коларе*, узорне *Мицкијевике*, светозарне *Гридушке*, милопојне *Вил-*

харе, медоточне *Прерадовиће*, вилловите *Вишњиће*, омиљене *Милловане*, богодарне *Његоше*, слађушне *Радичевике*, — и свуколику осталу божију силу другијех мужава, који су били загријани и просвјетљени оном вишеспомењутом божијом искром, те су се као Пјесници далеко више у свијету овјековјечили, него ли многи круноноше и митроноше.

По овоме дакле, Пјесници су сами изабраници божанствене премилости Њих намјенује Бог народима, да их закижу огњем правога јунаштва и витештва; да народе потискују к најизбранјим врлинама и подвизима; да им свијетлијевају срца чистом и несезним љубави према њему — Савјезу свега, и свега Управитељу — а тако исто и према цијеломе човјечанству; да их свјетлијевају сваке стазе, која би им могла бити опасном, сугучном и штетносноном; да им разгалају тмуше ума, расвијетљују путове к срећи и напретку, отргивају из чељусту заблуда и не пуштају их посрнути у зјала и поноре вјечитога њихова умета; да их препорађају и дижу на врхове људскога блијеска и славе; једном ли ријечи: да народима буду спасоносни учитељи, прави благовјесници — апостоли — и поклоници Богу и људству.

То, што смо доведе чули, не доказује ли нам очито, да сваки прави Пјесник — *Ποιητής* — има големијех задаћа и дужности, којима, ако свјесно и савјесно не свјерује: премного губи пред

Богом, губи пред народом, губи пред цијелим љуством и човјечанством; пошто пјесникова дјела прелазе у наслеђство васионога свијета?

Пјесник не смје нипошто сметнути с ума свој високи позив, ни допустити, да његовом душом и срцем овлада буд' ичесов страначки дух;... дух, који обично дише неправдом и неистином.

Ама је ипак дужан Пјесник свом снагом и силом свога осјећања љубити: своју вјеру, своју домовину, своје име и свој завичај. — Него ни опет не смје нипошто у буди чије туђе светиње зловно и пакосно загризати: а још и мање смје на њих грдњу и хулу набављати.

Пјесник је дужан своје обавити; па чак ни свога живота не штеђети за унапређење и срећу свега, што му припада по Богу, по правди и по природном људском праву: али је дужан и туђа поштена освједочења, права и правнице здушно и искрено штовати.

С обзиром на то, рекао је учени Француз *Ди Шам* (De Camp), да пјесник много губи од свога угледа пошто се баца у вртлог политике. Но ја бих се и пак усудио ту *Ди Шамову* изреку овако исправити: Пјесник много губи од свога угледа, вазда, када се год баца у вртлог очевидне страначке политике, пошто у овоме случају неизбежно постане он неискренијем и неистинитијем. — Али, кад Пјесник искрено и поштено, дјелом

и словом, устаје на обрану свога и својине: у томе случају, не само што ништа не губи од свога угледа; него напротив он, тај свој углед, на виши степен подиже и узноси.

Него, часна моја Господо и дичне Госпође, како сам записао, да вам вечерас зборим о Пјеснику уопће: јамачно вам не бих могао ни до сјутра на вечер савколик тај предмет исцрпити и своју вам бесједу докоччати.

Особито кад бих вам уложио причати: како се пјесник зна узнијети до неба и до Бога, да се пречудноме склопу неба и да Саздатеља и Управитеља Бога велича и слави. — Како ли Пјесник зна сићи у долу, да се љуби котао пакленог Тартара, да из њега износи на више од њега пружасна људска ништа и злошћина.

— Како ли Пјеснику васиона природа на поручи стоји, да из ње извађа најчаровније слике и прилике, и да по њој удешава оне живописне црте, којима се одликују пјеснички умотвори. — Како ли се Пјесник огњевито зна занијети за љепотом, и — да тако рекнем — зна љепоту обожити и својом часном љубављу обесмртити. — Како ли зна храбро и одлучно устати као споборник за правду, за истину, за поштење, за слободу, за олтар и огњиште, и за све друге — овијема сличне — идејале, које свака облагорођена, уљуђена и добро устројена људска душа у велике цијени и преузноси: пошто су идејали они карактеристични биљези, по ко-

јима се познаје врсноћа свакога благороднога и честитог човјека, а понајвише врсноћа пјесника; јер се Пјесник ни замислити не може, а да он не би био здушан и заносит поклоник идејала и идејалности.

Даклен дозволите ми сада, да прекинем на овоме, па да с овог општег погледа на Пјесника, пређем на узрок нашега вечерашњег састанка у овој дворани.

*

Назад преваљене пуне четвртине вијека, као што сам већ споменуо на другом мјесту, био сам чисто принуђен, с обзиром на ондашње наше околности, да на онај свој уникционална Пјесник“, овако одговорим:

„А како је код нас
 „— Ка' пуког луђака,
 „Вај! пјесника сматра
 „Сам пилеж глупака...

Тако сам то онда рекао, што је на жалост код нас огромна већина у оно доба о Пјеснику на тај начин мислила и судила, не знајући разлучити правога Пјесника — *Поетис* — од простог стихотворца. — А могуће је, да има и данас мозгова, који маштају, да више знаду но и цијела стотина појетскијех глава.

Него су се ипак времена много измијенила и отресла се од свога старог трулежа. Прогледало се је и код нас бистријем очима: тѣ, хвала Богу, уложисмо и ми заслужену пошту, својијем славнијем мужевима одавати,

Један од тијех нашијех пре-заслуженијех Пјесника, који на Еликону блиста у колу Појетâ, припадајућијех свијем осталијем народима бијелога свијета: јест наш слављеник, српски Пјесник *Симо Милушиновић, Сарајлија*.

Пријед стô година, уочи лањског Томин-дана, родио се је наш *Симо* у бијелом Сарајеву граду. Читав се је даклен вијек напунио, откад ни је виловита Српкиња, онога сивога сокола, Српству придала.

Ја нећу овђе излагати Симову биографију; пошто су ме већ многи српски домородци у томе претекли: но ћу ви само дакле *Чубра Чојковића*, (ово је *Симо* псеудоним,) као Пјесника у најраћијем потезима на видик изнијети и свратити вашу позорност на његове заслуге за *Српство*.

Симо се је сиромахом родио; а био је још и сиромашнији, кад је ову плачевну долину на вијеке оставио.

Многи су се гласовити Пјесници и код другијех народâ у сиромаштву рађали; али их је много виши број, који су се у пукој сиротињи скончали, или су пали као жртве својијех заносâ. — *Омиру, Овидију, Даншу, Тасу, Камоенсу, Милтону*, нашему злосутичном *Јакшићу* и многим другијем, бјеше суђено борити се с љутијем невољама и подносити у свијету многа страдања, прогонства и неправде. — *А Пушкин, Лермонтов, Баирон, Петербиге*, и ко зна количина другијех; падоше за обрану по-

штења; или за обрану домовине; или — усхићени као *Баирон* — за обрану потлаченога туђега народа.

Сиромаштво, Господо, није стидно. — У пуком сиромаштву родио се је и сами *Богочовјек* — Спаситељ и Ослободитељ свијета. — А, као што нам *Елијон* свједочи, живили су у големом сиромаштву онајбољи мужеви међу Грцима: *Аристид*, *Фотион*, *Еламинонда*, *Пилоидес*, *Сократ*, и *Ефиалт*.

Свети *Августин* вели: „*Omnis philosophiae magistra est inopia*;“ а *Петрарка* каже: „*La povertà spesso volte fa l' uomo continente e modesto, benchè l' animo se le contraponga, e quello che non gli ha potuto insegnare la filosofia, glielo ha insegnato la povertà*.“ А ја бих још и *Срневојере* дао, која је црпљена из властитог искуства: „Сиромаштво потискује човјека на рад, утврђује га у вјери, упућује га к врлинама и усавршује га до замашне мјере.“

Прво *Симово* сиромаштво може се приписати околностима, у којима су се у оно доба налазиле Босна и Србија, друга *Силова* постојбина. А потоње његово сиромаштво проистекло је, вишом страном, с његове трагедије под насловом „*Кара-Борфије*,“ која није сунца угледала; ал' за коју му књаз *Милош* никад опростити није могао као ни *Октавијан Овидију*.

Рекосмо да се је наш слављеник родио у сиромаштву, да је убого живио и да је у убош-

тву умрђ. — Али она искра, која је у његовој души тињала: била је самђ благо и богатство, које се олако процијенити не да; била је сами пресјајни алам-камен и преобилни богодани му талант.

Том живом искром поджежен, бијаше *Симо* као мравак прионуо уз науку, коју до саме своје смрти запостављао није.

Симо се је учио у *Земуну* почетнијем наукама; у *Сегедину* посјећивао је гимназију; а у *Липсији* слушао је философичка предавања *Кругова*.

Пространом науком обогачен; а српском вилом ијевачику одушевљен и надахнут: прихватио је наш Пјесник међу танке јаворове гусле, и тако запјевао, да' ни цигли Србин до његове доби.

Симо је онајпрво покушавао, да у трговини срећу нађе; али полетни његов дух, који није био створен за трговачки лакат: набрзо га је од трговине отиснуо и приљубио га уз пјесму.

Довољно је споменути сама три његова пјесничка умотвора: трагедију „*Милош Обилић*,“ епопеју „*Србијанка*“ и драму „*Дика Црногорска*.“ —

У „*Милошу Обилићу*“ приказује ни Пјесник живијем сликама и мајсторском вјештином ону ужасну катастрофу, која је постигла српски народ на бојном пољу *Косову*; а поименице црта нам: *Обилићево* велико јунаштво и пад српскога царства; — слву и погибију нашу. О овој трагедији казао је славни *Мицкијевић*,

да она може стајати поред Пушкинова „*Димитрија Донског*“ и поред Красинскове „*Небожје комедије*.“

У „*Србијански*“ узвишенијем епским слогом оцјевао је Милутиновић српске бојеве под Карађорђејем и Милошем, у којима се је бојевима и сам борио за ослобођење српскога народа од Турака; и то, као добровољац 1813., па опет у Таковском устанку 1815. — Штета, што *Симов* језик у „*Србијански*“ није ни лак ни чист од антиквата, ма и да је једар и богат и језгровит. — Да буде *Чубро* живио у наше садашње вријеме, кад нам се је језик тако дивно развио и ударио својим најдримроднијим правцем; његова би се „*Србијанска*“ могла такмичи са најбољим епским умотворима.

У „*Дикси Црногорској*“ пак, — у којој је *Симов* језик онај чистији, (јамачно зато, што је Пјесник већ неко доба проборавао у Црној Гори) — оцјевао је он праву Црне Горе дику; — дику: широм бијелога свијета разглашено црногорско јунаштво у дугој и крвавој борби с Турцима за своју лијепу вјеру, за свој народни опстанак, за своју милу независност и за своју златну слободу. — Или, као што сам пјесник вели, у посветном писму Енглезу *Баурингу*: „Садржај њен је тровјек народа једнога.“ —

Ова цигла три пјесничка дјела; — а да не спомињем ни хисторичке производе ни многе друге пјесмотворе нашега врло

плодовитога Пјесника *Сима*: откривају нам довољно његов велики дух, којем се је и сами Гете дивио и у једној прилици узвикнуо: „О Боже какав је ово човек!... Ми управ према њему нијесмо ништа!“

Симо је и живио и осјећао и работао и борио се за премили свој српски народ. — Путовао је по Србији, по Угарској, по Русији, по Аустрији, и по Немачкој. — Све је у њему откривало генијалнога Пјесника; а особито његова женидба с његовом дивном „*Пункштаторком*.“ Поводом те *Симове* женидбе, српска будимско-пештанска омладина, године 1839., овјенчала је свог прослањеног Пјесника лавором вијенцем на самоме будимскоме бријегу поноситога Дунавца.

Посље Милутиновићева доласка у Црну Гору, вршио је наш овјенчани Пјесник њеке чиновничке послове; и то: у Србији као писар у Државном Совјету 1806. и доцније опет, као секретар у министарству Просвјете. Па и на Цетињу био је *Симо* секретаром код светопочившега владике *Петра I*.

Али највећа и најважнија *Симова* услуга, коју је он својему народу указао, и која му се никад ни до вијека заборавити неће: беспорно стоји у томе, што је он Српству подгоио славнога и неумрлога Пјесника, владикау *Петра II. Петровића Његоша*; Пјесника „*Горскога Вијенца*“, — тога најбајнијег алама у круни препорођенога српскога

пјесништва; а лема, који се не да процијенити, и који ће најдаљему потомству остати, као прави „unicum,“ ради својега блијеска и ради ријеткости и своје непроцијењивости.

Исто као *Тассу*, да не буде било његова велевриједнога оца *Бернарда*: сам Бог зна, да ли би се боговски *Тассо* био домашио онолике пјесничке висине и славе; тако и владици *Петру II*, да не буде било даровитога *Чубра*: ко ли би знао, да л' би се и виловити Његош узвио био на онаково замашито било пјесничкога *Парнаса*?...

Бернардо је створио *Тассу*; а *Симо* је створио *Петра II* као Пјесника. Онај рођеног сина; а овај просто свога ученика, што се њему у много већу заслугу но *Бернарду* приписати има. — И *Тассо* и *Петар*, далеко су и далеко своје учитеље надмашили; али и *Бернардо* и *Чубро* остају као предтече и заждиоци онијех луча, у којима су тињале оне живе искре самога генијалнога огња; божанственога ли огња. — И *Симов* ученик дивно ли се је одужио своме учитељу, кад му је посветио своју „*Лучу микрокосма*,“ и довикнуо му између осталог:

„Да, ваада ми драги учитељу!...“ —

који дакле усклик у велике части и ученика и брижљивога учитеља.

Господо!... Ова сличица о нашем слављенику и о његовом раду и заслугама, ма колико да је у преузахан оквир скупљена и збијена: — и пак нам

она јаснијем својим потезима указује, да је наш *Сарајлија* по свему и у свему заслужио, да га се часно и велеугледно сјећа његов народ, којему је он, и златнијем пером и витешком мишицом, дивно и одважно стајао на бранику части, вјере и имена.

Симо је дигао неумрле споменике превеликом низу српских јунака, који не поштедише за свој народ и за своје огњиште; крв ни имаће своје; у очајној борби крета противу полумјесеца, и хришћанске свјетлости против мусулманској тмици. — *Симо* је сваке хвале вриједна мисао коју су зачели *Симови* суграђани *Сарајлије*, да у сред шера *Сарајева* подигну пристојан споменик, онеме своме соколу, готово, — да тако рекнем, „*шребраженом*“ у онијем првијем стиховима познате нам народне *Сарајевске* пјесме:

„Сокл лети срједом *Сарајева*:

„Гледа лада гдје ће ладовати...“

Не чини ли нам се да гледамо у томе соколу дух славом овјенчаног *Сарајлије Пјесника*; дух, који се вија изнад свога рођенога мјеста и тражи себи пристојно почивалиште?...

Сарајлије су ту пресрећну мисао зачели; а она је одјекнула у срцу свега српскога народа. — Суџе су се сабирали добровољни приносци и даване су вечерње забаве по главнијем градовима и варошима у којима Срби живе, у тој преплемени тој цијели, да се што више новчане потпоре прикупи на

корист Симова споменика; или да боље кажем, на корист онога видљивога знака, који предаје далекијем потомцима јасан и непобитан доказ о жаркој љубави и о високом штовању, којима је народ одушевљен био према своме Пјеснику и јунаку.

Па ево и ми не изостасмо иза друге наше браће у таквом велеплеменитом подузећу. — И ми се вечерас сабрасмо у ову дворану, да одамо дужну пошту успомени српскога великана, и да прикупимо који динар више, као свесрдну нашу „*лешту*“ за његов споменик.

Народи још из дубоке старине, особито Мисирци, Грци и Римљани, подизали су најмање славнијем мужевима: царицама, обелиске, сфингсе, храмове, лукове, и величајне ступове и кипове. То су чињели и народи средњег вијека, особито Талијанци, Германци и Шпањолци. Па најзад и сви данашњи културни народи широм Јевропе и Америке, готово не патишу са подизањем сјајнијех и дивнијех споменика на част и славу својијех првака по уму и по јунаштву.

Па, као што се је код осталијех народа: тако се је и код Славјана дан-данаас пробудило такмење у указивању што сјајније поште, према мужевима, првацима на умном и на бојном попришту. — И Руси, и Чеси, и Пољаци, и Хрвати не изосташе иза другијех народа у подизању споменика својијем мужевима од велика гласа и имена. — Даклен је веома похвална,

веома дична и преплеменита ствар, што смо и ми Срби таквом стазом корацили и сјетили се већ својијех љубимаца: *Бранка* књаза-мученика *Михаила* и *Даничића*; па сад ево, и нашега сокола *Сима*; а одскора још и старине *Вука*, храброга *Синђелића* и прагаоца *Коче*.

Част дакле и поштење сваком и свијема, који на ту благородну и домољубну цијелъ принијеше свој добровољни прилог. — Част и поштење буди још и онијема, који не ускрате своју дарезљиву руку ни онда кад Срби стану подизати сјајне и велике споменике: неумрломе српском философу *Доситају Бранковићу*, и бесмртном свом Пјеснику *Петровићу Његошу*.

Буде да и јесу врла и вриједна дјела генијалнијех мужева понајкраснији и понајузвишенији њихови споменици: и пак њиховом дотичном народу у велику и замашну дужност спада, да им и он успомене овјековјечи јавнијем и дуготрајнијем знаковима своје најживље љубави и своје најсвесрдније поште.

Велики људи, властитијем дјелима предају потомцима и вјековима, сами по себи, успомене своје о себи; док споменици народом у њихову славу подигнути: провађају кроз читаве вијекове неумрлост онијех дјела, која народу у насљедство осташе од народнијех великана.

Зато, као што сам мало попријед нагласио, — сада преостаје још светијем и најпречијем

дугом српскоме народу, да се он што прије и скорије одужи успоменама, своје дослен најугледније двојице мужева: једнога Философа, а другога Пјесника.

Ох, предраги Боже!... у каквом ли је мистичком складу душа Пјесникова са душом Мудраца?!... — Пјесник нас буди и подиже; а Мудрац — учи и упућује. Пјесник нас заноси и соколи; а Мудрац нас — снажи и укрепљује. Пјесник нас одвија у поднебесне просторе; а Мудрац нам указује способе, да не клонемо у нашијем подвизима. Пјесник нам обогаћује и облагорађује срце; а Мудрац — ведри нам ум и бистри нам разум. И Пјесник и мудрац НАСТАВНИЦИ НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА СРПСКЕ ЦРНЕ ГОРЕ ДУБРОВНИЦИ

Како Философу — тако је и Пјеснику, мудрост непресушиви извор надахнућа. Сваки жестоко гријени, кд год лучи Пјесника од Философа, и кд год златну Пјесникову машту запоставља философском општрумљу. И као што би врло невољан Пјесник без философије био: тако би и Философ врло сухопарац био без икакве појезије у души; и славу, коју Пјесник заслужује; ишту славу заслужује Мудрац и обратно.

Нека ми се дакле дозволи, поврнути се још једанпут на ријеч, да Српство несмије више одуговлачити, а да не похита, и да што прије не подигне још најкраснија два споменика: вла-

дици *Петру II.* на срд цетињске пољане испред *Зетскога дома*, и старцу *Доситију* на пољани испред *Велике школе*, у Биограду.

Када сам год. 1861. најпрви пут у српску престолницу — у стојни Биоград — дошао и у прочељу катедралне београдске цркве виђео, само један окрњени комад од оне плоче, која је покривала *Доситијев* гроб; док ми није нико зна показати мјесто у цркви, или ван цркве, гдје је *Карађорђе* први министар просвјете сахрањен био: грозно сам се снебно и скоро окаменио: и одма истога тога дана, пошто се сачувао нешто разабрао, латим се одмах и исцјевам цјесму „*На гробу Доситијева*“, коју сам одма и објелоданио, ал' се не сијећам више у којој листу.

Препуњеном душом најсветијега и најправетијега гњева, између осталог завапио сам:

„Па ово је!... па ово је!... ово!...
 „Она рака — гдје су кости свете
 „Мужа, с којим сину доба ново
 „На пољу нам народне просвјете?!...“

„Па овако!... овако се шуће
 „Прах мудраца?... —
 „
 „“

„Буд' мрамора горостасна није
 „Вјештом руком исклесана чарно,
 „Да се к небу над том раком вије,
 „Харних срца ка' знамење харно?...“

„Гдје је барем онај камен прости?
 „Гдје ли натпис 'нако прост и мио:
 „— *Негове му овде српске кости*
 „— *Почивају, ... род је свој зубио?* —“

„Јест; ... био је! крњатак свједочи
 „Узидани у божјијем храму;
 „Но и њега св'егу испред очи
 „Уклонимо, — уклонимо се сраму!...“

Онај, — час прије споменути,
— кратки ал' врло језгровити
Епиграф написао је наш Фило-
соф, самоме себи још за себе
жива; а ја сам (довикуюћи својој
браћи Србима и нукајући их, да
оно мјесто, гдје *Доситије* почива,
што дивнијим знаком оките:

„Дѣ овијем вашијем костима
„Похитајте дуг исплатит свети!“)

ону своју пјесму закључио сље-
дећијем натписом:

„*Ошани Србе, — мешаниши прије,*
„*Па целивај плочу испред себе:*
„*Прах ти она Доситијев крије,*
„*Кој' би мудрац да просвјетли тебе!*“

*

Штујмо и славимо своје ве-
ликане; поклањајмо се њима и
сваку им част указујмо. Сва
мужева великана **НАЦИОНАЛНА**
ни праве среће, ни **ВЕРОВАЊЕ** на
претка, ни **СРПСКА** на
спасоносна препоро-
ђаја, ни сјајне славе ни дичне
људске слободе.

Котор, 1892.

Ј. СУНДЕЧИЋ.

II.

ХИМНА

Спјевао **Ј. СУНДЕЧИЋ.**

А угласбио

Дионисије де Сарно Сан-Борњо.

Српска дико, зор-Пјесниче:
„Слава!... слава!...“ — теби кличе
Сваки Србин, са Тимока
Ам' Зрмањи до утока,
Сваки Србин тебе слави;
И пјесничкој твојој глави
Ловор-вјенце кити, ниже,
И до неба тебе диже...
Сваког Срба, цјџелог Српства,
Један ти је глас:

„Слава теби! — славио си
„И ти Симо нас!...“
Бје ти гнјездо Сарајево;
Ал' соколе ти си пјевб:
Милог рода заточнике,
И јуначке мученике;
Пјева тисућ мука, згодџа,
Пад и укрс српског рода,
Лавска срца, мишце снажне,
Груди пламњ и одважне...
Сваког Срба, цјџелог Српства,
Један ти је глас:
Слава теби! — пером, сабљом
Браио си нас!...“

Све док буде б'јела данка:
Твој „Обилић“, „Србијанка“,
И још уз њих горска „Дика“,
Три остају споменика,
Као сјајна три свједока
Твога чуства предубока,
И полетна духа твога,
И **СРПСКА** високога...“

Сваког Срба, цјџелог Српства,
Један ти је глас:
Слава теби! — Ти си Симо
„Сколио нас!...“

Слава теби, орле сиви!
Ко се лету твој не диви?!...
Са **СРПСКА** мора:
Шумадија, Црна Гора;
И свуд куда Срби живе,
Сва се браћа теби диве,
Ка' пјеснику — подгојнику,
Вељег Пјевца — „Горског Вјенца...“

Сваког Срба, цјџелог Српства,
Један ти је глас:
„Слава теби! — уздига' си
„И ти Симо нас!...“

Слава теби, Чубро врли,
Наш пјесниче неумрли!
Уз браћу ти суграђане,
Сарајлије — свуд познате —
Сваком Србу пламе груди,
Да се твоји за род труди
Обесмрте спомеником,
Са натписом злаћеником:
„Слава теби, српски сине,
„Слава праћу твојом;
„Служио си, пјевао си
„Дивно роду свом!“ —

СЕДАМ ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.

С рускога превео М. М.

У Периоду Васионских сабора.

Учење укупних помјесних и васионских сабора и одјелнијех отаца и учитеља.

Такво казивање на брак, као на црквено свештенодјејство, које је изложено у предњему периоду, наћићемо и у овоме, са додатком још и других дотичућих се њега питања, која у овоме периоду довољно наодимо како код појединих пастира и учитеља црквених; тако и код цијелих помјесних и васионских сабора.

I. Тако најпре они и учитељи овога периода посве јасно учили су о браку, као црквеном свештенодјејству, који се од стране свештенослужитеља на брачнике призивао благослов Божији и његова благодат, која је освећавала и нераздвојивом правила њихову свезу.

По Василију великоме, брачна веза, која нераздвојиво у једно веже мужа и жену, који су пређе тога један другоме били туђи и далеки, јест, јарам (иго), који је на њих стављен с благословом, кога су сљедствено имали право предавати свештенослужитељи црквени.

Амвросије пак тврди да, „Хришћански брак има бити освећен покровом и благостовом свештеничким.“ — Осим тога на другоме мјесту дотичући се тог предмета, он говори сљедеће: „Ми признајемо, да Владика и

хранитељ супруштва, јест Бог, који не би могао трпјети, да оскверњена буде брачна постеља. А ко би учинио то, тај би сагријешо противу Бога: јербо би нарушио Његов закон и измијенио Његову благодат. — Сагријешавајући противу Бога човек, лишава се учешћа у небесном тајанству.“ Из овога види се, да се по Амвросију брачницима заједно са добивеним, кроз покров и благослов Божији свештеничким освећењем предавала и особита тајанствена благодат Божија, коју су они дужни били чувати у храњењу светиње брака, и коју су они могли изгубити јединствено само својим неуспењем брачне вјерности.

Григорије Богослов, дотичући се брака, с погледом на његово вријеме непокривости, говори у смислу чистоте и светости брака, ево што говори својима слушатељима: „Ако се ти, још нијеси свезао тјелесно, не плаши се учинити то; ти ћеш чист бити и пошто ступиш у брак. — Ја на себе узимам одговорност; ја сам сачетатељ и ја сам невјестоводитељ... Ја ћу подржавати Христу, чистоме невјестоводитељу и женику, који је учинио чудо на свадби, ће је својим присуством указао част супруштву.“ Из овога види се, не само то, да се над брачницима пређе њихова ступања у брак свршавао неки црквени обред, но и то, да је по учењу и вјеровању црквеном, ово свештенодјејство брачној вези приносило своју осветителну силу,

подобно оној, каква је негда самим Спаситељем дана била браку бившему у Кани Галиленској, преко Његова на њему присуства.

То исто понавља и Јован Златоусти, таквом јасноћом учећи, како о томе, да су се бракови дужни свршавати, не другачије, него благословом и молитвама свештеничкима, тако и о томе, да се тијем брачницима даје особита благодат, коју су они свагда дужни свето хранити, и која њихову брачну везу за свагда чува неразтргнутом, слично нигда непрекинутој вези Христа с црквом. „Како су поступили, житељи Кане Галиленске — говори он — тако неки Абискинци и сада они, који ступају у брак — Нека и они имају у својој средини Христа. Но, — ако запитају они — како то може бити? — Кроз свештенике. — „Иже васъ приѣмлетъ — Казао је Господ — Мене приѣмлетъ“ (Мат. 10, 40.) На другоме мјесту, устајући противу обичаја проводити празновање свадбе у безстиднима пјесмама — он говори: „Зашто безчестиш свенародње часно тајанство брака? Све то ваља одбацити и учити кђер стидљивости из самога почетка, и позвати свештенике, па молитвама и благословом закључити савез супруштва, како би се умножила љубав женика, и сачувала цјеломудреност невјесте; а више свега, да би они саједињени благодатђу Божијом проводили пријатни живот.“

Подобним начином о тајни

брака, учили су и савременици Златоустови — Папа Сиричије и Инокентије I. од којих први толико је важнијем и освећенијем признавао преподавати невјести благослов, по чему је његово нарушење сматрао правијем светотатством. А други тврдио је, да благослов, који свештеник призивље на брачнике садржи форму закона постављену у древности самијем Богом. Установљење ове исте форме, и ради хришћанскога брака, примјетимо мимогредно, да су Св. Епифаније, Кирил Александријски и блажени Августин односили савме Исусу Христу, који је и сам био посјетити брак бивши у Кани Галиленској, и тијем дати почетак благослову хришћанскога брака. По томе Августин, то црквено свештенодјејство брака управо и назива тајном, и са његовим тајанствено-благодатним значењем саједињава неразтргнутост хришћанскога брака, о чему ево како учи: „Достојанство бракова код свијех народа састоји се у дјеторођењу и у охрањењу чистоте; а код народа Божијега — још и у светости тајинства, по којему оној, која би се раздвојила разводом, неможе се допустити сачетање са другијем, докле јој је год муж жив, — по томе, што се у цркви предлаже не само савез брачни, него и тајна.“ И св. Лав, свештенодјејство хришћанскога брака називао је брачном тајном, поред тога доказивао је, да је у његово вријеме ради брачника бивала литургија и пошто би се при-

честили преподаван им је био црквени благослов са одговарајућима брачнима молитвама.

О молитвама, које су свештенослужитељи приносили при црквеном освећењу брачних савеза, напомиње такође и св. Павлин Нолански. А Теодор Студит наводи и саму молитву, која је у његово вријеме употребљавана бивала у цркви, и која се такође и сада употребљава, при метању вијенаца на брачнике, која овако гласи: „Ты Господи ниспосли руку твою, отъ святаго жилища твоего и сочетаѣ раба твоего и рабу твою, и сопрязи ѿ въ единомудриѣ, вънчаѣ ѿ въ плоть едину, яже благоволилъ еси сочетоватися другъ другу честный ихъ бракъ покажи, нескверное ихъ ложе обоблиди, непорочное ихъ сожитиѣ оже бивати благоволи.“

У оне брачне молитве у волико су биле поштоване и као важне и необходимо потребне, при бракосачетању држане тако, да је битност брака, сагласно науци и вјеровању древне цркве Фотије после опредјелио овимјема ријечима: „Брак се састоји, не у прилегу тјелесноме, 'но у свештенодјевствију молитава.“

II. По томе оци и учитељи овога Периода, као и њихови предшасници, премда су дјевство поштовали, нешто више од брака но ништа мање високо су цијенили и брак заштићавајући његову светост противу разних о њему јеретичких лажиучења, као што су то чинили на пр. Евсевије, св. Епифаније и блаже-

ни Августин. Но у погледу овога особиту пажњу заслужује суђење о правој достојанству дјевства и брака. Кирила Јерусалимскога, Григорија Богослова и Јована Златоустага: „Напредујући у цјеломудрију — говори св. Кирил — непроињи се пред онима, који проводе брачни живот; јер је *„чесна женидба и ложе нескверно,*“ као што говори апостол“ (Евр. 13, 4). Даље вели — „И ти који храниш непорочност, зар нијеси рођен од онијех, који су браком везани? Не отимај цијене у сребра, зато, што имаш злата.“ То што понавља и Григорије Богослов, тако учећи о овоме говори: „Брак је добро дјело, но немогу рећи, да је он нешто мање од дјевства; јер дјевство не би се признавало за нешто мање од дјевственје, кад не би било од дјевственје. Но да се не би овијем увриједили они, који носе везе брака!... Напротив тога дјевојке и жене уједините се заједно, саставите једно о Господу, и служите друг другу на украшење! Не би било безбрачних, кад не би било брака; јер одкуда би се иначе на свијет јавио дјевственик? Не би био брак честан кад Богу и животу не би оплодородио дјевственике.“ Златоусти, премда у краће, али још значајније изражава ту мисао у сљедећој својој науци: „Ако неможеш бити сунцем, буди мјесецом; неможеш ли бити мјесецом, а ти буди звијездом. — Немојеш ли бити дјевствеником, а ти цјеломудрено ступи у брак, али само у цркви.“

Ш. Из узрока тога у овоме периоду, као и у предидућему, брачни живот био је у потпуноме поштовању у цркви, која га је удружавала са свештеничкијем чином и служењем. Истина, у овоме периоду, од времена на вријеме распрострањавало се и усиљавало, особито на западу противуположено мишљење, које је безусловно захтјевало, безбрачност духовенства, но оно је у течају овога периода наодило нужну ради себе преграду и ограчичење.

По свједочанству Евсевија, још Дионисије Коринтски, не находећи никаквога противурјечија међу брачнијем животом и свештеничком службом, у својој посланици ка Кносјанима напућивао је њихова Епископа Пинита: „не принуђавају браку, на тешко бреме дјевства, но имај у виду немоћ многијех.“ К овоме Евсевије додаје и древна свједочанства, а то, да су неки између апостола, као Петар и Филип били ожењени, које су после тврдили и Св. Амвросије и блажени Јероним.

Као што је у своје вријеме устајао Дионисије Коринтски противу онијех, који су захтјевали, да се у цркви успостави закон безбрачија за духовенство, тако је исто у обрану тога, устао и знаменити подвижник Св. Пафнутије кад је то питање од стране њекијех Епископа на првome Васионскоме сабору било покренуто. Св. Пафнутије убјеђавао је Оце Сабора, да није добро метати јарам безбрачија на

све свештеничке особе, доказујући, да такви јарам, нијесу у стању носити сви они, који су на свештеничко служење позвани. Као што је познато, његово мишљење било је примјено и уважено од цијелога сабора.

Григорије Богослов, имајући у виду оне, који су у његово вријеме за обављање црквених свештенодјелства предпочитовали обраћати се безбрачнима свештеницима, понижавајући тијем брачне, ево што говори при оваквоме случају: „не говори: мене је дужан крстити Епископ — Митрополит, или ако ће и свештеник, но не браћо, који је безбрачан, — чак и у држљиви и Анђелскога живота — јер није лако, ако се осведочим у вријеме, кад бих се имао очистити. Ради очишћења твога, браћо, јаки је достојан вјере, од онијех, који су на то добили власт.... Не осуђуј, судије ти, који потребујеш лијечења; неразбирај достојанство онијех, који власт имају, да те очисте; не чини избора мотрећи на родитеље. И да су један од другога бољи, или грђи, на сваки је виши (у односној власти) од тебе.“ А Златоусти објасњавајући ријечи Ап. Павла к Титу: — „Сего ради оставихъ ти вѣ. Кримъ, да недокончанная исправиши, и устроиши по вѣсмъ градомъ Пресвитеры.... Аще кто естъ непороченъ единъня жены мужъ,“ (Тит 1, 5—6.), — управо је тврдио, да је Апостол овијем заградио, од сваке нарави јеретичка хулења на брак, а то, да брак не само ништа нечистога у

себи нема, него напротив, да је он толико свет, да они који се у њему налазе могу стојати и пред Св. Олтаром.

Но тада, када су оци и учитељи овога периода, подобно својима предшасницима, толико високо постављали први брак, на брак други гледали су сасвијем друкчије, чему је узрок био, то што су они само у првome браку сматрали идеал хришћанскога брака, који је морао бити истинитијем образом Христа с Црквом, која је свагда једна, као што је и Христос само један ¹⁾ А у једно са овим и истинита наравствена љубав бракосачетних особа, која се не би имала прекратити, ни после смрти једнога од супруга, ²⁾ ево како Григорије одређује савијестно преимућствено **CRNOJEVIĆ**

1) Григорије Богослов поводом ријечи апостолових „Азъ же глаголю во Христа и Церковь,“ ево што говори; „Ја мислим да ондје слово Божије, двоженство, јер ако су два Христа, и два су мужа и двије жене; но почем је један Христос, једна глава цркве, то је и тијело једно, а свако друге тијело, нека буде одбачено. А кад би се по овоме забранио други брак, то онда што би се имало рећи за трећи?“ (слово 37.)

2) Св. Григорије Ниски у животопису своје сестре преподобне Макрине, ево што пише поводом њенога отрицања од ступања у брак, после смрти заручника јој, коме су је родитељи били заручили „када су родитељи често с њом изазивали ријеч, о браку, по томе, што су многи по чувењу о њеној љеноти жељели с њом ступити у супруштво она је одговарала: да је непристојно и безаконо, неуважавати један пут одређени јој брак и принуђивати себе на други, кад је брак по природи један, исто као што је једно рођење и једна смрт; а такође говорила је, да њен, родитељима одређени јој вјереник није умро, него да живи код Бога у нади на ускрснуће. — И тако, да он, по њеном мишљењу није умро, него се само привремено удаљио, и по томе веле: не би било паметно ни пристојно несачувати вјерност одсуствујућег вјереника.“ (Житије преподобне Макрине.)

првијем и другијем браком: „први је закон, а други је снисхођење.“ Подобнијем начином учили су и други оци црквени, као на пр. *Кирил Јерусалимски, Амвросије, Златоуст и Епифаније*, који су такође други брак поштовали само допустним и извинитељним. Такви поглед на други брак, још јасније изражаван је у томе, да он има бити закључен с покајањем; а такође да се има сврпавати савијестно према првome браку с мањим весељем, и без метања вијенаца на брачнике.

V. Из овога узрока, по учењу отаца и учитеља овога периода, другобрачницима, није се могло допустити служење ни у једноме степену црквене Јерархије, јер се држало, да би то било по све неумјесно, пошто је други брак по снисхођењу **CRNOJEVIĆ** дозвољен само свјетовњацима.

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГА ЖИВОТА

од Епископа Висариона.

(Чланци за народ)

с рускога преводи X.

Очухи и маћехе, пасторци и пасторке.

Има мушкараца и женскиња, који, изгубивши један — њежно љубљену жену, друга — њежно љубљена мужа, завјетугу се, да неће ступати у нови брак. „Не, веле они, не ћу ја доводити у своју кућу маћехе мојој дједи, не дам ја очуха сво-

јој дјечи. Ја ћу сам, или сама, бити њима и отац и мати. И многим, уз помоћ божију, пође за руком да испуне објет, задани у први час своје туге за губитком драгога друга. Ми познамо удовица, које одбише повољне понуде за ступање у нови брак, и које су остале да-не своје посветиле дјелима побожности, молитви за покојнога мужа и бризи, пуној љубави и самоодречења, за дјецу. Ми познамо мужева, који, обудовивши у младе дане, не тражише нове другарице живота, ријетко се показиваху међу свијетом, настојећи свакако да избјегну сусретаје и познанства, која би их могла навести да наруше објет и вјерности према покојној жени, и отхрањујући дјецу, бринећи се за њихово васпитање и ореду, не уступаху никојој матери. Не остају и пак сви обудовљели у удовству до краја живота. Због немоћи у борби са тијелом, због неукости на самоћу, због немогућности да доведу у склад са многим другим дужностима и пословима постојани и опрезни лични надзор над дјецом: него многи удовци осјећају потребу да траже себи нову жену, осиротјелој дјечи — нову матер, а кући — домаћицу. И многе обудовљеле матере радо ступају у други брак, да у новом мужу нађу потпору за себе и покровитеља за дјецу своју.

Св. Писмо никако није противно другобрачнима. Оно не сматра за гријех, ако један супруг, по смрти другога, ступи

у нови брак. Свети апостол Павле говори: „жена привязана естъ закономъ въ елико время живеть мужъ ея: аще же умреть мужъ ея, свободна естъ, за негоже хоцетъ посягнути, точїю о Господъ“ (1 Кор. 7. 29). А он, налажући епископу Тимотеју да узима за ђаконисе старе удовице (60-годишње), држи, да су за ту дужност неопоздане младе удовице и говори за ове: „хоцу убо юнымъ вдовицамъ посягати, чада раждати, домъ строити, ни едины же вины даяти противъ тому хулы рада“ (1 Тим. 5. 14). У старом завјету наша црква је цијела књига у похвалу Рувимској која је ступила у други брак последије смрти првога мужа и у томе браку постала је прабабом царя Давида, из којег се племена родио Иисус Христос. Сам Давид оженио се с Авигејом удовицом Навала. И тако у Св. Писму не само да се ништа не говори против другога брака, него се још одобрава. Ушљед тога не може се ништа казати ни против тому, ако ступају у брак са удовцима или удовицама, младићи или дјевојке. Напротив, они чине још добро дјело, ако уједно с тијем узимају на себе дужност, да замијене осиротјелој дјечи оца или матер, у колико могу. На такове се очухе и маћехе и односе се ријечи Спаситељеве: „иже аще едино таковыхъ отрочать приметъ во имя мое, мене приемлетъ“ (Мар. 9. 37.)

Ипак није могуће сакрити, да је то високо дјело скопчано са великијем потешкоћама. Оне долазе са разнијех страна. Почнимо са дјецом. Догађа се, да очухи или маћехе добију на врат такову дјецу, чије је васпитање запуштено или још за живота, или послѣ смрти оца или матере. Новим васпитаоцима, који заузимају мјесто оца или матере предстоји тежак труд, на ново васпитавати такову дјецу, и труд тај или се показује са свијем безуспјешан, или са изванредном спорашћу доноси жељена плода. На тај начин, очуху или маћехи не пође увијек за руком, да у првијем данима својега брачнога живота, уживају срећу и радост, већ често лију горке сузе. Дјево која млада жена, завривши у срце својега пасторка или пасторке, пада у очајање кад само помисли на ону обвезу, коју је у мјесто матере на себе примила. Врло тежак бива положај очуха и маћехе према одраслом пасторку и пасторци. Догађа се, да ови не би хтјели да имају у својој породици другога оца, или другу матер, и понашају се према њима зловољно и шта више непријатељски, особито ако је очух или маћеха само неколико година старији од њих; они су у неприлици, како да их зову, и нерадо их зову оцем или матером. И тако због једног најдрагоцјенијег на земљи имена оца или матере подиже се не ријетко у породици рат и понављају се непријатни призори. — На страни дјецe првога брака стоје

каткад сродници, који им повлађују. Они се труде, да учврсте над њима свој уплив и улијевају у срца њихова хладноћу према очуху или маћехи. Непрошени посредници испишавају од дјецe, како стоје према њима очухи, или маћехе, са учешћем слушају њихове жалбе, и мјесто да умирују дјецу, још их више драже против оним, на које се жале. Шта више, страни људи држе да су у праву, да се мијешају у ствари, које их се не тичу. Сви хоће да буду татори и заштитници пасторка или пасторке. Ако казни дијете, па макар каткад и неправедно, рођени отац или мати, на то се не дају и не осврће. Но ако очух или маћеха кад год казни пасторка или пасторку, макар за малу или казну, такова се вика и кричи са свију страна, као да је учињена највећа неправедност! „Ето ти,“ веле, „што није рођени отац или рођена мати!“ Како ли много шкоди непромишљено мијешање и непромишљено саучешће странијех особа према пасторцима!

Они који ступе у брак са удовцем или удовицом, често су сами криви што се не може установити правилан одношај њихов према дјеци. Ружно је, ако међу особама, које се налазе у таквом браку, нема искренога повјерења, ако једна половина, која има дјецe од првога брака, сумња на другу половину, да је нерасположена према дјеци, и због своје пристраности гледа проз прсте на њихово неуредно

понашање према очуху или маћехи; онда нема наде, да ће такав брак донијети благословена плода како родитељима тако и дјеци; онда се кућа дијели на странке и између њих настаје тајни или јавни рат.

Узроком породичнијех неред- да врло је често неправилни поглед очуха или маћехе на своје дужности. Каткад мисли очух или маћеха, да њима не припада никаква власт над пасторцима или пасторкама, и због тога се понашају према њима са свијем не као родитељи. Они заборављају, или не ће да схват- те, да су они добили од Бога потпуну власт над њима, ушљед супрушке свезе са њиховим рођеним оцем или матером, и понашају се према њима тако душно, као према тубор дјеци. Они их зову „дјецом свога мужа, или своје жене“, њихове прије- стуне не примашу к срцу и не гледају да стану на пут њихо- вом неваљалу владању. Шта је пошљедица тога? Дјеца, коју не признају за „своју“ очух или маћеха, не сматрају ни они њих за своје родитеље и понашају се према њима не онако, како при- личи дјеци. Долази и до тога да најпослије очух или маћеха тр- пе од такве дјеце јавно презира- ње и уврједе и, осјећајући да су пемоћни, само уздишу и жале. Само се по себи разумије да и супрушки одношаји ушљед то- га нијесу баш најбољи, а све због тога, што није заузет јасан и сталан положај према пастор- цима и пасторкама.

Најпослије налазе се у врло неугодном положају према па- сторцима и пасторкама очух или маћеха, кад обоје имају рођене дјеце. Појмљиво је одкуда долазе такви одношаји: своју рођену дјецу, као своје тијело и крв, очух и маћеха претпостављају нерођеној дјеци, понашају се према рођеној дјеци љубезније, дају им предност у храни и одијелу, васпитавају их много пажљивије и остављају им веће напљедство. А ако очух или маћеха нијесу сами расположени за такову неједнакост међу ро- ђеном и нерођеном дјецом, онда неће моћи гријешити људи, ко- јим се неће за руком да их скла- њају од то својијем савјетима, и да се неће за руком да их скла- њају од то својијем вла- ститијем властитијем иму- ћем награђивати туђу дјецу као и своју рођену, која су твоји прави и законити напљедници“? Пошљедица таква поступка та је, да пристрасност према ро- ђеној дјеци и неправедно поступа- ње са нерођеном подижу пошље- дње против првима а тако исто и против очуха и маћехе.

О такове неприлике спотичу се биједни људи! И, што је особито важно, више се спотиче женски- ње, него мушкарци. Име маћехе познато је у историји као мрач- није, него име очуха. Истина, св. Писмо не спомиње ни једног онаког очуха или маћеху; но свјетска историја богата је слич- нијем примјерима. Већ старе грчке приче представљају маћеху у црнијем бојама. Код Римљана

израз: „тужити се маћеха“, значи исто, што и тужити се без успеха, Агрипина, жена римскога цара Клавдија, отровала је својега пасторка Британика, да подигне на пријесто својега рођенога сина Нерона. Познато је, како се захвалио и наградио своју матер Нерон: он је заповједио да ју убију и сам се је исмијевао над њезином лешином. У древнојем њемачкијем причама црта се маћеха, као зла гонитељица пасторка и пасторке: она их искључује од родитељскога дијела, пушта их по свијету и шта више усмрђује их. У рускијем пословицама долази она исто тако у одурном облику: „маћеха је добра али није мади рођена. — У шуми мећед а у кући маћеха“. На жалост, искуство неријетко потврђује праведност таковога приговора; кому није познато, како има много маћеха, које носе име матере, без материнскога срца?

Како мора поступати очух и маћеха, да не плачу на њих пасторци и пасторке? Они их морају примати у име Исуса Христа, руководећи се у томе ријечима његовијем: „иже аще едино таквихъ отрочатъ прииметъ во имя мое, мене приемлетъ“ (Мар. 9. 37.) Пасторчад даје онај исти Бог, који даје и рођену дјецу. С тога, нека овако размишља очух или маћеха: „та дјеца дати су мени од Бога на дар; он ми је дао над њима власт и он ће њекад тражити од мене рачуна за њих. Бог, који је изволио

називати се оцем народа јеврејскога, кад овај народ сам по себи, као и други народи, није имао на то права, — Бог, који је примио за своју дјецу људе, који су због гријехова својих изгубили право да носе свето име дјеце божије, — Бог, који је мене биједнога, палога грјешника, посинио без икакве моје заслуге: — тај исти Бог дао ми је дјецу, коју ја нијесам родила.“ Ево, како треба да сматраш твоје пасторке и пасторице. И ако ти се учини, да ти је тешко васпитати их, не заборави, да је твоје васпитање гробало и од сад ће још више требати, да се твој Бог брине за те. С тога, што можеш чешће моли Господа, да ти помогне да се понашаш према даној ти рођеној дјецы с љубављу и поштовањем оца или рођене матере. Свака права љубав излази од вјечне љубави божије и добива се молитвом. И Господ ће чути и испунити ту молитву. Он радо даје оно, што сачињава његово битно својство, — љубав. И ако срце твоје није наклоњено пасторку или пасторици, ако се не може привикнути на то, да их љуби са очинском или материнском њежњом, и ако они сами, или њихови сродници и знанци стављају преграду између њихова и твојега срца, а ти припадни подножју крета Христова, скривај се од туге своје под његовом благотворном сјенком, и сићи ће с њега на твоју душу прекрасни плод, то јест љубав, она иста љубав,

која је уздигла Господа на висину крстнога дрвета ради спасења и среће свију нас. Господ се молио на крсту за своје непријатеље: „Оче опрости им, јер не знају, што чине.“ И твој пасторак или пасторка не знају, што чине, кад се понашају према теби хладно и непријатно. Моли се само, како се молио Исус, и свети дух осјениће и испуниће љубављу и миром твоју душу. А понајвише моли Господа, да те укријепи својом светом благодаћу, да испуниш своју дужност, коју си примила. Ти из искуства познајеш слабост и непостојанство наше природе. Храбри дух даје искрени објет љубави према иницијалима жени и њиховој дјеци која су рођена у првом браку, а слабо тијело пријечи, да се тај објет испуни. Ти малаксаваш у борби с разнијем потешкоћама, и сад лијеш горке сузе, сад губиш стрпљивост и ријечи необузданога гњева теку из твојијех груди као ријека. Једно и друго не смије да буде. Задржавај се само под дрветом крста, — и укријепиће се малаксала кољена и утишаће се гњев. Ако си ти увјерен, да су твоје дужности, које си примио, према пасторку или пасторици, свете, онда не само једна љубав већ и праведност треба да те руководе, да вршиш те дужности. Сјети се, да је власт твоје жене или мужа над дјецом дана теби од Бога, с тога држи ту власт у снажној руци. Не буди према њима само љубезан, већ и строг,

кад то праведност захтијева. Не жели, да те она одмах заволе са свом њежности дјетињега срца; љубав њихова према теби нека расте према томе, како буде расло повјерење њихово према теби, и како их ти будеш љубио и старао се за њих. Људи могу осуђивати твоје понашање, твоју строгост, порицати теби право на казну, којом ти каткад казниш повјерену теби дјецу: ти се не осврћи на то брбљање и порицање, иди својим путем, буди сталан у својијем добријем намјерама, и победа ће бити на твојој страни; твоја ће праведност бити најпослије оцијенена, а ти језици умукнуће и људи ће с поштовањем спомињати твоје име. Дјеца ће тебе схватити, сматраће праведним и праведним према њима, и с њима ће се приљубљиваће се теби све јаће и јаће.

Да би уплив очуха или маћехе на пасторка или пасторку био благотворан, мора рођени њихов отац или мати благовремено спремити њихова млада срца да приме тај уплив. Они им морају унапријед казати, да су намјерили своју власт над њима потпуно дијелити са њиховим очухом или маћехом. У противном случају није могуће надати се добру. Ако, на примјер, маћехи буде говорио муж њезин: „ти не смијеш ништа захтијевати од дјеце моје; ти им не смијеш ништа заповиједати,“ — онда ни добра маћеха не ће донијети дјеци користи. Особито се не смију такве и сличне

ријечи говорити, да их дјеца чују: у памети њиховој, неће никада изумријети и биће извором сваке уврједи према маћехи.

Заиста паметно и хришћански поступају очух или маћеха, ако се брину, да се сачува у породици спомен на рођенога оца или рођену матер. Добра маћеха увијек ће сјећати дјецу на оно вријеме, кад је била жива њихова рођена мати, и спомињаће их само с добре стране, не говорећи ни сама ништа такова, што би могло ружну свјетлост бацити на покојницу. О погрјешкама и хрђавијем својствима и дјелима њезинијем боље је да се ћути, него да се спомињу пред дјецом. Ништа на оцу и маћеху тако од маћехе не чују и пријезирни спомени о покојној њиховој матери. Ми познамо маћеху, које на дан парастоса рођене матере својих пасторака искрено учествују у црквенијем молитвама за њу с мужем и дјецом њезином, моли се за упокој душе њезине и у цркви, и на гробљу као и код куће. Добра и разумна маћеха труди се, ако је могуће, да сачува ред и обичај, који је завела прва жена њезинога мужа, мати његове дјеце. Све иде по староме, — она само наставља оно, што је започела покојница. Она подржава, у колико је то могуће, пријатељство са сродницима покојнице и, ако се не боји штете, дозвољава дјецу њезиној да их посјећују и шетају с њима. Повјерење с једне стране враћа се повјерењем с друге стране.

Господ не оставља без награде оне, који свето и поштено врше дужности очуха или маћехе. Он их награђује благостањем у домаћем животу; но најбоља је за њих награда та, о којој се говори у Св. Писму: „иже аще едино таквихъ отрочать прииметь во имя мое, мене приемлетъ“ (Мар. 9. 37.) Какова је срећа бити у тако тијесном опћењу с Господом, скупа с њим живјети, и под сјенком лица његова доћи у небесно пристаниште! Очух и маћеха, као дјецом примају самога Христа, могу наићи код њих на благодарност и њељубав; они не треба да се смућују с тијем, треба да се задовоље оном једном наградом, коју добивају од Христа. Но шта, ако се тој награди придружи још не само уважење и љубав дјеце према њима за живота, већ и захвално сјећање на њих послје смрти? Није ли највећа утјеха оставити послје себе пасторка, или пасторку, који ће говорити: „наша маћеха била је нами рођена мати, љубила нас је и бринула се за нашу срећу, како се не брину увијек ни рођене матере.“ Та похвала скупоцјенија је по хиљаду пута од сваког дивног надгробног споменика и краснорјечивог надгробног натписа. —

СТАРИНЕ.

Триод песни Викентија Вуковића
у манастиру Пивском.¹⁾

Књига ова као и многе друге доказ је неуморне радње *Викентија Вуковића* који је наставио патриотску и религиозну радњу свога оца печатањем црквених књига у Млетцима, те су Ободска, и ова штампарија, биле једино спасоносно средство поред тешких мука и гонења за одржање свете православне вјере у Босни, Херцеговини, Старој Србији, Македонији и Далмацији, почем се онога времена ни са које стране црквене књиге нијесу набавити могле, и које су онога времена за сав југославенски свијет радиле. Ова Божидарова штампарија у Млетцима прва је иза Ободске која је коју хиљаду разних црквених књига печатала; а после ње било је штампарија: у *Милешеву, Биограду, Државној цркви, Скадру и Горњој*.

До времена Ободске и Млетачке штампарије, наши су богомољци по манастирима обичавали преписивати све црквене књиге ради обављања светињех обреда којијех се налази велики број у Пивскоме манастиру, као и по многим српским и словенским предјелима: у Фрушкој Гори, Биограду, Загребу, Петрограду, Москви, Светогорским манастирима, Хилендару и при многим појединим црквама.

Ободска штампарија на Ријечки град, Божидарова у Млетцима, живи су споменици културнога развића српскога народа, који је кадар био поред поплаве Рима и Ислама сачувати своју вјеру и народно име као што Божидар у предговору својих књига каже: „Понеже и видѣхъ попирајѣми родъ христїански отъ исмаїлѣнъ,“ и на другом мјесту овога Октоиха: „Занеже обрѣшчоуми се въ велицѣи тоузѣ и печали, въ итаљскихъ странахъ, въ

1) У овоме манастиру налазе се и неколике црквене књиге печатане Божидаром Вуковићем, као и велики број рукописних црквених књига — србуља, **Ф. Радичевић.**

градѣ нарицаеме въ венетїянѣ, немоги изити въ отечествїи своемъ.“

На првоме листу ове књиге налази се мрежаста печатана грана, на средини које при врху стоји распеће Христово а при крајевима од крста на све четири стране стоје символнични знаци и то: при врху орао с књигом, десно и лијево лав и андио, а по дну ногу телац. Под самим распећем и теопцем налази се широки котур до крајева саме ширине од гране, у средини кога у првој линији стоји печатано отъ рождества у другој ѣ. ч. у трећој линији щана 8м. у четвртој ветке ÷ а подну те широке гране стоји печатана са црним словима једна линија: **ВИЦЕНЦЕ ДЕ ГОСПОДИНЪ БОЖИДАРА ВЪКОВЪ ДЪСТАРЦА.** По дну ове налази се положени оквир у средини којега стоје у једнаком растојању три светиља. По дну овога великог оквира са заплетеним великим писменима и са првемим мастилом стоји печатано: **ТРИШЪСНЕЦЪ СВѢТИМЪ ПОСТОМЪ ПЪВАЕ-**

СРНОЈЕВЪС са малим писменима црвене боје: „отъ недѣле митара и фарисеа даже до суботи святаго лазари.

Въ соуботу вечерь на бдѣни. по обичнѣи стихологи на господи възвахъ, стихире воскресни, въосмогласницѣ (даже је неразумљиво) и яже отъ причти слоужба самогласне дѣси повторы глась перви самогласни. ∞ ∞ * ∞ * ∞ * ∞ *

„Непомолимсе фарисейски братїе. ибо възносейсебе, смѣритсе. смѣримь себе прѣдъ богомъ мытарекы пощенїемъ зовоуце, оцѣсти насъ боже грѣшныє.“ — и тако даже све стихире иду по реду славеносрпскијем језиком.

На посљедњем листу ове књиге са црним словима налази се овај поговор:

„Иже въ троїце славимаго Бога. Все благи бог накѣжди часе и день и врѣме призиваетъ насъ късѣбе различними своими тварми. овуодоу оубо прострѣтиемъ небеснимъ и того красотоуже и высотоу, осоудоуже

земнымъ основаніемъ и тое различни-
ми прѣдѣли, потомже пророки и бого-
дѣхновеннымъ писаніемъ, послѣжде
оубо своимъ едино роднимъ синомъ
рожденнымъ отъ сѣмене давидова по-
плъти. сіе оубо толико благоутробіе
божіе подобаетъ извѣстно въ нимати
и съпочтеніемъ съ благодати, яко да
неблагодарны о толикихъ благъ обрѣ-
темсе, понеже толикими коуплями
жителскими съплетаемсе, ешеже ипо-
рабоченіемъ лютихъ агарнѣ (турака)
погроужаемсе, наипачеже оувистрасти
оскоудѣніемъ божественныхъ книгъ съ-
дръжимсе, яко ниже маую четь (част
— дио) врѣмена възмоци къ нѣкоимъ
пользи дшеполѣзней отълоучити. нѣ
даневаснѣ дарованноенамъ врѣме отъ
бога въсоудѣйтьцимъ ниже даннымъ
намъ талантъ въземлю съкріемъ. тѣмъ
божію мановенію оустѣзамъ послѣдоу-
юще прѣжде на бывшихъ изредныхъ
мужнн, иже добримъ своими дѣлесы
въчноую паметь настѣдоваше, аще
итоликими бурами и вѣтхыи мира сего
влаемже, потѣщихомъже вѣспѣсти Ефе
бого дѣхновеніе книги триоды, или
явленѣише рещи тричестнѣи иже по
сетъ въ себе ветхаго и новаго завѣта
различна ученія твореніе небоу и
земли, пръвомоу чловѣку созданіе и
тому отъ рая изгнаніе и краинее спаса
хріста къ намъ съхожменіе. и яко да
въкратцѣ рекоу, добримъ оуподобленіе
азлимъ отвращеніе. сіеяже всѣ ясно на-
казоуютъ отысконн божіе хотѣніе,
сннамъ бывшее. тѣмже якоже прѣжде
предваривши рекохъ азъ мѣншии, сте-
фанъ отъ града скадра (Скадра у Ар-
банији) не тѣмъ посреде моихъ бра-
тѣихъ и инъ другихъ пръвославныхъ
хрістіанъ, потрудихъсе отъ сихъ дше-
полезныхъ книгъ того ради аще что
боудетъ въ нихъ недостатъчно, млимсе
яко да сълюбовію исправлѣете. понеже-
амохотнѣ, или нѣкоимъ нашимъ не-
срѣженіемъ ниднеа чръта въсихъ по-
рѣшише. обаче аще кнголарнн боу-
гѣте и покажетесе блгодарнн осихъ,
дѣистину насъ набольшии содвигъ въз-
ввигнете, еже и прочоую страну
дставшую сее книги съвѣкнимъ тѣща-
нрїемъ исписати ✠. ∞⁴

Мало удаѣеније стоји овај подпис:
„сврѣши се въ дѣто отъ спасо-
носнаго пришествія господа нашего
исуса христа ✠ ✠ ✠ ✠ (1561)
месеца геноувара на с. (6). ∞
въ богохранимъ градѣ венетекымъ. ∞

Филип Радичевнѣ.

ОСЛОБОЂЕЊЕ БЈЕЛОПАВЛИЋА ОД ТУРАКА.

(Историјска биљашка)

„Јово Пајов уби Асан-агу
И уве му свијетло оружје.“
Срп Оглед.

По некијем биљешкама¹⁾ нема
још пуно двѣста година од како је
град Спуж потпао под турском влаш-
тву. Спуж како су се у-њ настанила
турска браства: Диздаревићи, Бећи-
новићи, Дуровићи, Катанићи и друга.
Између свих најјуначије је било Ме-
ђикукиѣ, који су вазда градом управ-
љали, као аге и бегови. Ове аге, с
дѣлу и војско турске војске (низа-
ма,) коју им је Султан шиљао, много
су пркосили Црној Гори и јада зада-
вали, излијетајући из спужких твр-
ђава и нападајући и ноћно и тајно
оближња села: Пипере, Мартиниће,
Загарач, Комане и друга; а често су
се пута служили и преваром²⁾ на Бо-
жу вјеру.

Но од свијех крајишника најви-
ше су трпјели, као најближи, Бјело-
павлићи од зулума и насиља спужких
потурица, јер:

„Срби бише немилоче
Потлачени на све стране,
А жалосне породице

1) Виђи: „старине у Зети“ — М. III. на
стр. 31 под примједбом, гдје се каже, „да је
град Спуж био у црногорским рукама —
1711. г.“ — Р. М. П.

2.) Виђи „Срп. Огледало“ пјесму за
смрт Јакше капетана Загарачко-Команског,
како су га на вјеру посјекли и многе друге
црнорске јунаке, али опет нијесу остали
неосвевени, но су често за једнога и тридесет
и једнога посјекли им! Р. М. П.

Претријеше љуте ране ;
 Продмиљеше, залпакаше
 Док и стајни камен пуче!...
 Србу муке превријеше,
 Па бијеле руке суче...
 Тајно оштра вожа кује —
 Али јавно коси, тлачи...
 Ко надбије, — ко надјача —
 Од оног је он и јачи!
 Србин бије — Србин коље...
 У помоћ му Вишња сила,
 Па му храбра и десница
 Надјачала Турке била!⁴

Св.-Мил.

И тако се храбри Бјелопавлићи уз „по-
 моћ Вишње силе“ ослободише од ига
 „проклетога кота.“ Али ко је био
 почетник?

„И ко први пушком мета
 На исламске љуте влице?“

На ово је питање лако одговорити са
 ријечима pjesниковим :

„Јово Пајов из Главице!“

који први и започе и изведе дјело и
 убра себе вјековјечну славу.

А то је било овако: син Мемед-ага, син Селман-аге Меџикукића, ага спужки, уарачио је био све Бјелопавлиће и изабрао 12 пушкарских њих најпаметнијих и најјуначкијих и поставио их за коцобаше. Њихов је посао био, да извиђају помање давије и да скупљају десетине. Међу њима био је и Пајо Илин Радуловић, отац Јова — почетника кавге. Но, као што су се Турци и служили шпијунством, неко их, опане и оцрни код Мемед-аге, који их позове у Спуж на одговорност. Сви се некако оправдају до Пајо Илин и Бело Пешин Лакић и осуди их на вјешала. Мјесто старих постави нове коцобаше, а Бела објеси. Мемед-ага, или није хтио или га неко наговори, да не објеси Паја, „као стара човјека“, него Јова, од кога се у истину побојавао, и нареди исте ноћи, да га уфате на превару, јер другче нијесу могли. Кад је ово чуо Мишко Милатов Гргуровић, нови коцобаша (родом из Главице,) извуче се исте ноћи између Турака и Спужа под именом болести (повртања) и крадом пође до Јова у Главицу и све му каже и савјетује га, да бјежи куд зна, а он се опет врати исте ноћи у Спуж.

Кад је Јово разумио какав му Турци колач спремају, одма почне прегонити ствари и чељад у Горицу и скрије по јамама, а по момку пошље товар жита у воденице на Слатину и савјетује га, да неби Турцима, ако их сретете, казао чије је мливо и коњ и попрати га доријеке Зете. (Турци су га срели под Пажиће и казао им, да је Јово дома.) Кад је Јово угледао Турке гдје иду к њему, похита дома и почне узимати неке ствари и спремати дуван у рукавицу, јер је мислио, да има доста времена опремити се док дођу и прегазе Зету, јер није знао, да је Мемед-ага послао 30 Турака с лијеве обале Зете, а 30 с десне и таман хтио, да изађе преко прага кад у томе батац дођу с обје стране. Јово искочи с пушком у руке и почне их кумити, да га не фатају, јер ће одма пуцати али ко ће сили одољети. Турци га удари, али му не одузму оружје, јер он се није хтио никако ићи. У томе се поврате његова браћа из Горице, куда су преносили ствари, син Бошко и млађи Мирко и мајка им Двенка, која почне соколити он, и пуцарајући му она, како је запао у спужким тамницама, а њих двојицу појуначи и отисне у поћеру за Турцима³) Они двојица пођу за њима и запану код св. Ђеке, и Јово их опази, па замоли Турке, да му дозволе „изаћи на двор,“ али га не пуштаваху, најпосље кад им каже, да му вјера не допушта пред њима нужду свршити, како су му зборили, једва га пуште, а он брже боље утече им, а у томе Бошко опали пушку и убије Асан-агу и оцу Малоглавчевића, па побјегну с Јовом заједно преко Горице и загнуре се у воду Сушицу под врбама све до главе, под Орјом Луком на Опачицу. Онда Турци онако забуњени потеку у поћеру за њима. Но пошто их не могу наћи, врате се натраг и запале им кућу и поћерају

3) Мирко је био тек момчурак, а није имао пушке, мајка му „Лила“ — тако су је звали — нађе једну стару кумбуру Пајову и свеже јој опутом расклимани ороз и пошто му је напуни даде му је, па их охрабри. Р. М. П.

100 оваца и 12 говеди и коња. Пита-
 њеш: „Како им није ко помогао?“ —
 Имаш право, но га нијесу они имали,
 а било их је, који су плакали кад су
 их виђели гдје бјеже; али узалуд —
 нијесу им смјели помоћи никако, јер
 су се надали горему злу! Кад су
 Турци дошли на Ђурилац (не далеко
 од Дорада,) срете их на сред пута
 Лазар Драгов, зет Јовов, и познавши
 му овце, покликне Вуја Станкова и
 отму им и „ромицу“ без капи крви
 и поврати их одма Јову. Кад су их
 опазили на далеко по чактару, мисле-
 ћи, да су се Турци повратили, да их
 намаме, пограбе пушке сва тројица и
 умало те не убију Лазара, у мјесто
 Турчина — По савјету Лазареву, а
 и сам је већ видио, да му нема ту
 стојања, а још без куће, склони се
 високо под Гарач, ниже Дола Пјеши-
 вачког, под пећинама „Свиње главе,
 “ гдје му је Мићун Станојев Павиће-
 вић доносио хране. **NACIONALNA**
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
 кумио, да га не пушти од владу и
 вијетао му или кумство или пријатељ-
 ство. Одатле поручи и **CRNE GORE**
 дулову Шуци, да му помогне, но овај
 је био уз Ерцеговину у четовање, те
 му није могао помоћи.

Тада се Бјелопавлићи скупе на
 Подојнице, ниже Пажића, на који је
 скуп дошао и Мемед-ага с Турцима.

Између осталог, заподјене се го-
 вор и о Јову, о коме се Мемед-ага
 почне рђаво изражавати, на чији се
 говор озловољи Митар Ђуров Раду-
 ловић, као за ближњим рођаком. Ви-
 дећи Мемед-ага, да му га је жао,
 заповиједи, да га објесе. Турци одма
 скоче и метну му „замчицу“ на грло.
 Ђелош Радов, Мартинић, једанак скочи
 и повикне Петра Драгова: „удри Петре,
 остале ни пусте; а видиш ли бирају
 једног и по једног, сјутра је ред на
 нас двојицу, па боље данас но сјутра!“
 и натегне пушку. Мемед-ага утиша га,
 говорећи, да он не би Митра „вељијех
 брка“ објесио за сто ћеса но да види
 били се препао. И развију се на мирни
 начин. Бјелопавлићи пошљу за Јова
 и једва трећи пут, пошто му зададу
 сто Божижех вјера по мајци, дође међу

њима, јер иначе није смио, мислећи,
 да ће га промијенити за Паја. Ту се
 завјере и закуну сви на Јовов цевердан,
 да ће се клати до потоњегга и одма
 заподјену кавгу од Мартинића. Кад
 Турци опазе на чем иду, позову их
 на мир и поруче Јову, да пошље откуп
 за Паја на Ђурилац. Турци не пошљу
 Паја уз Косови луг, него га предаду
 у Мартиниће, пошто га истуку кун-
 дацима такс, да му је крв потекла и
 на нос и на уста. Јово предаде овце,
 а кад чује како су Паја избили јако
 се озлоједи и покупе 300 оваца
 турских, које су биле на „кесим“ по
 Бјелопавлићим и намири се, па одма по-
 хитају у Мартиниће и поставе границу
 између њих и Турака. Одавде почиње
 крвава борба и истрага спушких по-
 турица и крвави покољ, који је скуп
 звао Бјелопавлиће, а још више Турке;
 јер им ово опазе Турци изађу пред
 збогом, тобож да их умире, али
 Бјелопавлићи не хтјеше ни главе
 да пушту, но убију оцу Гусињскога *)
 и посијеку 70 глава до Спужка, гдје
 и **CRNE GORE**
DURDE
CRNOJEVIC
 још **CRNE GORE**
 скоче у помоћ Загарчани и
 Загарчани кад су чули бој. Какво је
 било стање по тада спушких турака,
 види се најбоље из њиховијех жалба,
 које су приносили скадарском везиру
 Мехмед Решид паши и овако му се
 јадиковали:

„Већ овако живјет не можемо
 Од влашких силнијех змајева,

Ми се од њих маћи не смијемо
 Ни из града носа изнијети
 А камо ли боја учинити.“

П. П. Његош.

* * *

Јово Пајов дочекао је био дубоку
 старост и од наравне смрти умрло. Након
 себе оставио је лијепи пород, а
 још љепше име. Његове кости мирно
 почивају у дивној споменик-раки, коју
 му подиже Његово Височанство **Књаз**
Никола I. год. 1889. на 10 корачаји
 пред вратима цркве св. Ђекле у Гла-
 вицу.

4) Једна од његовијех леденица и сад је у
 Јована Јанковића Загарчанина, а друга незна
 се куд је. Р. М. П.

Помислићеш, читаоче, да је то какав скупочијени споменик, ⁵⁾ но увери се, да нити га красе скупе плоче од мермера, нит га ресе позлаћени и сребрни вијенци! — То је проста црногорска плоча, скупља од мермера, од онога истога станца камена за који је Јово Пајов, и други црногорски див-јунаци, крв пролијевао, па док је жив био по њему је чепао и бранио га, а по смрти под-ањ' мирно легао. Та, под мермером би био као у туђој кући. Дакле, од простог је камена! Али има нешто — нешто много скупље, много дражесније — много величанственије и од злата и мермера — што га краси, кити и — реси, и што се не може купити ни за какво благо овога свијета! А то је овај дијамантни украс:

NACIONALNA
† BIBLIOTEKA
CRNE GORE

„Док при Гарчу буде вила
И орлова и облака
Нек се знаде чије кости
Покријева ова рака,
И ко први пушком мета
На исламске љуте злице,
Да је био са сред Брда
Јово Пајов из Главице
Харни унук Петра првог
Подигне му спомен ови
Књаз Никола, да га брцки
Боље памте витезови.“

Премину 1839. г. Подижен споменик
1889. год.

Загарач, Јула 1893.

Од Ј. Л. П. прибиљежио:
Ристо М. Поповић.

5) Један вјенац добрих д'јела
С' китни своји класи
Дуже нег' столп Мавволеа
Гроб врснога краси.

НАРОДНО БЛАГО.

Народне приче.

„У добру се не понеси!...“

Била три брата подијељена, нај-млађи неочењен. Свети Апост. Петар, као сиромах, дође у најстаријег, и запита ће га: — „Што би најволији, да ти Бог дадне?“ — „Ја најволији, да ми оће претворити овај извор, да тече вино!“ — Сиромах прекрети штапом; вода се претвори у вино, и рече му: „Ето, нек је твоје и пази сиромахе.“ — Сиромах запита средњег, — који рече, да би најволији био, да има доста оваца. Сиромах прекрети штапом пут једног великог јата голу бовџа, који баш истог трена падоше на његовој баштини, и претворише се у вде. Најмлађи рече, да би рад био да се ренеу, која би све мислила што от сиромах му рече: „Узми један пружа лозови, пођи у тог и тог чо-вјека и реци му: оће ли ти дати кћер за женину. Ако ти пролиста прутућ лозови у рукама и сазири грошће и то за колико се будете разговарали; он ће ти повјеровати и обрећи ће ти је; а то ће тако бити, и доведи је: — она ће мислити као и ти!“ — Сиромаха нестале; а он га послуша и ожени се. После неколико година, дође онај исти сиромах код најстаријег брата и замоли за конак, који га немилостиво изагна; јер се бјеше силно обогатио, а сиромах не бјеше — као сиромах, него сав губав и рањав. — Али ни извор не оста као приђе, наго вода тецијаше, мјесто вина, и велики на-задњак окрене се богаташу. — Тако се исто и код средњег десило — Мла-ђи га прими љубезно и угости. — Жена измијеваше његове губаве ране топлим водом; а муж се стараше за угостити га чим. Жена га запита, да ли је тражио каква лијека; — а он јој рече, да је употребљавао сва-којаке лекове, ал да је све забадава. — „Једино, да има кога на свијет — али ко ће то учињети! — да закоље је-динца сина и да ме намажне његовом

Јкрвљу, тада бих оздравио!“ Они двојица нијесу на то ништа одговорили; али им се збивало у души подједнако, као који све једно мисле. Пошто легоше рећи ће домаћин жени: „Како би било... ох, тешко ми је рећи!...“ „Па реци;“ — „И ја то исто мишљах.“ „Ми смо млади и зелени, нама ће Бог дати још ђеце!“ „Ја пристајем!“ — Дигну се и закољу маленог синчића, који тихо спаваше крај њих. Чим сиромаша намазаше, он оздрави; а у томе се дијете заплаче, они се зачудише и потрчу; кад тамо: дијете се исправило и трља очи: испод грла преко поријеза златна жица превучена. Кад се обрнуше на траг; сиромаша нестало. — Сјете се ко је био и много захваљиваху Богу, на таки и осташе; здрави, срећни и задовољни до смрти — што и теби желим!

Диоба четворице брата.

(Из Зубалџа)

Била четири брата, звали су се: Пролџећко, Љетко, Јесенко, и Зимко, а презименом: Годишњаци. Сваки од њих су 12 жена, 365 ђеце мушке и 52 кћери. Жене се зваху једним именом: Мјесечке, — сва ђеца мушка: Данко, — а сва женска: Неђељке. Ова четири брата живјели су негда баш добро, јер године бијаху родније него сад, а браћа се боље и пазаху него ли сад и један другога потпомагаху. Ако се не роди Пролџећку, роди ће се Љетку и т. д. јер и ако живјаху у заједници, али опет знаваху кад је коме работа од године. Но једне године — као што често бива — не роди им се ниге¹⁾ ништа, до нешто мало вина, и тџ све бијаше у једну повећу бачву. Боме виђеше, да већ нема живјења у заједници те ће најстарији Пролџећко рећи: — „Браћо, ево настадоше гладне и мучне године, но ајте, да се подијелимо!... —“ „Па чудне нам се мукe подијелити!“ — рече Зимко. — „Ето подијелимо то мало ђечице и ту бачву вина, па свршена работа! —“ „Јест, али како ћемо подијелити то мало

женџ и ђеце, ја, по души, већ не по знајем ниједно моје дијете!“ — рече Љетко. — „Па ударимо, браћо, све на четворо, и жене и ђецу; а бачву вина на свакоје мушко дијете и на нас четворицу!“ — додаде Јесенко. На то сви пристадоше. Метнуше нешто мало 369 чепова на бачву, а жене и ђецу све на четворо, па кога које допадне. Пролџећка допадоше ђеца гладна и несита, гола и боса; — Љетка лијена, црна и врућа; — Јесенка мирна, али и прождрљива; а Зимка мучна и студена. Диоба је била — разумије се кад се грожђе побрало — т. ј. у јесен. Пролџећка и Љетка допадоше два горња обруча вина од бачве, а Јесенка и Зимка два доња. Пролџећки и Љетко рекоше: — „Ми ћемо овај наш дио ранити на прољеће и љето!“ — „Ми зашета нећемо, јер се и онако нема ништа динити уз ову јесен и коризму!“

И он пијаху ни мало не штедећи, док нијесу бачву попише, јер немаше преграда између ђелова. Кад дође мучно, гладно и жедно прољеће, претогоше браћа, (Пролџећки и Љетко), да испече вина; кад на велико чудо: у свакој бачви сузе — ни брк да оквасе — колико ни у мојој. — Хтједоше браћа да их зову на суд, али се сјетише, да немају нигда ништа, те то тако и дан данас стоји не пресуђено, а што се сваке године дешава!

Везир у Бару.

Дошао један везир у Бару, да прегледа турску рају. „Имаше ли што тамо?“ упитаће га цар по повратку. „Имаше, честити царе; а највише три ствари: у љето по њивама: „јажа-давац;“ у зиму на пазару: „раца-давац;“¹⁾ и преко зиме: „север.“²⁾ —

1) „јажа-давац“ давијање око јажа кад се топе њиве. „Раца-давац“ преприка око багаша, ко ће приђе измјерити жито; јер се ваада продавало жито „багашом“ („варићакем“, који прима 15 ока старе мјере, што је и данас задржано у Бару, поред свега тога, што су уведене нове мјере свуд по Црној Гори, а у Бару још — не.

2) „Север“ турски ће рећи љубљење, он је причао за „Север“, јер преко зиме у Бару и барској околици сјевер силно бивјесни.

1) мјесто „нигђе“

Бог убио онога, ко му је надио такво име, јер он, честити царе, не љуби но жуљи по лицу и свукудијен, кудијен довати!“

Два Бугара.

Дошла два Бугара на крај мора, један спази рибу, па ће другу: „А братата, ово је ка-да рибља чорба!“ — па се сagne и залије се водом: „А јест тако ми вјере, па још и слана!“ — па се нагне и почне сркати, грабећи објема рукама. „Стани братата, да причекамо друштво, да је сву не посркамо без њих!“ — рече му друг.

Цар и Старац.

Један цар заповиједи, да се сви старци поубијају по његовом царству, што се, јамачно, морало извршити: „Царска се не пориче!“ Једном везиру бијаше много жао свога старога дједе, те га некако сакрије од царског ножа, поред све строге вароше. После цар рече везирима: „Онда да ми направите један пут дуг три сата ода, али да ми коњ ниге не чепље земље, а мене, да не огрије сунце; не извршите ли: — главе ваше, а сабља моја!“ — Везири се јако забринуше, јер ко ће то направити. „Е, да је који стари!“ — рече један везир, по прилици онај највиши. — Онда им каже онај за онога старога и пођу к њему. „Реците цару, синови моји, — рече старац — да ћете га направити али нека причека за неколико!“ Они тако и рекоше цару. Не прође много паде велики снијег, а везири: „Честити царе, ми направисмо пут!“ — Цар им опет заповиједи: „свијема су главе на долину, ако ми не пошљете: ништа-дар на ништа-дрва печени, по ништа-човјеку на ништа-коња!“ Они опет к староме: „ништа-дар је просени леб, ништа-дрва: пелиначева (пелин) ништа-човјек: који пође на женино имање, а ништа-коњ: магарац, као што сте ви, који се ништа не алавертишете!“ — испредика им старац. — Кад цар виђе, упита ће их: „Ко вам каза?“

Није било куд-камо: — кажу. „Е, нема без старијех ништа, не!“ — рече цар, — кајући се што је дао поубијати његове старе људе.

Ристо М. Поповић, учитељ.

Загонетке.

(Из Херцеговине.)

Приближежио

Марко Вукосавовић Црмничанин Дурмиторац.

61) У чега су зуби на хрбату?
(у гвоздица у којима се звијерке хватају)

62) Ја имах два брата, док ми слијепи бише мили ми бише, а кад прогледаше онда ми омрзнуше: (о-шар)

63) Шта иде од куће, а гледа у кулу (пушка кад се носи о раме.)

64) Што мртво живо из горе вуче: (чешаљ ваши (уши) из косе.)

65) Што мртво у гори лаје?

66) Одох у гору, усјекох подлогу, подложих под ногу: (подножник у сташиве.)

67) Одох у гору, усјекох прут, сав свијет да скочи неби му пањ нашао; (длака из главе.)

68) Краљева крава са висока пала, кожа јој пуче, а дроб не може; (орас.)

69.) Два брата по вас-дан — један се опасује, а други распасује; (вртшило.)

70) Девет се сестара по леду играју, све једна другу љуби; дође једна чунава, те их све прождрије; (триганице.)

71) Усух оку соли у оку јела и не могах осолити, но изједох неславно; (јаје.)

72) У млину ватра гори, а на бадањ дим излази; (лула и чибук.)

73) У што је једна длака на репу?
(у жито кад никне — перо.)

74) Вито поје, а на копље стоје;
(жито кад се жање.)

75) Чактари овце чува: („Чактари“ говори — Арбанашки заноси) свакој овци име зна, а броја им не зна; (књига с писменима.)

76) На пет борова локва стоји:
(чаша у руци.)

77) Два се бока боковима тиште,
између њих бијеле пјене пиште:
(млн и брашно)

78) Мајка Јаглика, отац кукурџика,
ђеца манита: (варнице.)

79) Савих кућу у врећу, па
објесих о клину: (шатор)

80) Иде у гору, кући долази,
соли не зобље; (челе.)

Народне изреке.

51. „Здрав ка риба.“ — Кажу за човјека, којег није никад ни глава заболела.

52. „Зна за свату, гуд му човјак иде.“ — Човјек, који не говори много ријечи у безпуће, но се умије с њима послужити, кад која узтреба.

53. „Спава ка' заклан, би га могао у врећу носити.“ — Кажу за онога, који добро утврди спавајући.

54. „Има их ка' пасјих реповā.“ — Каже се за људе, у каквој кући ће их има повише; а није ни један на гласу.

55. „Шиша као ножицама.“ (маказама.) — Каже се кад је необична сува студен. Кад „зврлепа“ сјевер.

56. „Чист као нога од кокошке.“ — Каже се за човјека, који међу тим није чист но „факетан“ — омељан.

57. „Нема у њега мање ђаволā, но му је сиједих на главу.“ — Каже се обично за каквог враголана, — за каквог шаљивчину.

58. „Објесно се, као мачка о сиду.“ — Каже се кад се ко „коцела“ са каквим радом који није за њега.

59. „Иде путем, као пребјен.“ — Каже се за човјека, који иде мртву-

љаво. Не иде соколасто веле неки, не би јаја спрштио.

60. „Трпи као турк у Анадолију.“ (турци у малој Азији.) — Каже се за онога који много гута, простран је — много прима у себе. Или послуша што му се год рече без устезања.

61. „Јест, ма од паса, ка да га је свети Саво штапом ударио.“ — Кажу за човјека, који је у „каба“ дебео. У плећи и у прси широк, а ноге „спецасте.“ не одговарају на спрам оста-лога тијела.

62. „Брци му ријетки, као да си му их шпицом садио.“ — Кажу се за човјека малих и ријетких бркова.

63. „Може с пута у сватове.“ — Каже се за човјека, који, се и у прсте дане дивно одијева — „зори се.“

64. „Стоје му ноге танке ка' у мазга.“ — Каже се за човјека са врло танких ногу.

65. „У плећи стоји широк лакат.“ — Каже се за каквог „шипоњу.“

Лука Јововић учиољ.

ЂУРЂЕ
CRNOJEVIĆ

Народне пословице.

(Скупљене проз Црну Гору и Приморије.)

К

Какав дан, такав пазар.

Ко силом једе, душу гријеши.

Крпеж и трпеж то је за сиромаша.

Кад путујеш често се за собом обазри.

Ко не мјери мјером, тај преврне вјером.

Ко ће накупит убрусца, за туђих губица?

Ко мучи два учи, а трећему сјете даје.

Ко љуби себе, нек има памет при себе.

Комарцу једну ногу, а њему цријева по долини.

Кост под мост.

Ко брзо обећаје, тај доцкан даје.

Кад са срамотним имаш посла, и
ће бити доста.

Кад се на вријеме не сије, нема
шта да се ије.

Кад би све пчеле мед давале,
долином би тека'.

Кад је рат, није нико, ником
брат.

Крушка на глави има реп.

Кад срце не боли, ни очи не
плачу.

Ковачице ковачева! што ти хоће
лан? ка од вигња до пазара тебе
прође дан.

Ко се боји, тај добро стоји.

Кад ми све речеш на шали;
на истини више немаш што.

Као Тишо на пус.

Ко не остави од вечере за руч-
ка, тај је грђи од кучка.

Ко добра нема и злу се весели.

Крап пирјан, а пастрва тиган
(Бива: да је крап (шаран) фиши у
сирћету, папру и луку варен; а па-
стрва, да је љепша пригана.)

Ко није себи пријатељ, а како
ће другом?

Каква јама, такви вјетар дува.

Који се домаћин своје жене
стиди, други ће над њом господар-
ити.

Ко се стар жени, не жени се себе
ради; већ села.

Ко ништа не зна, ништа и не
мисли.

Коњу зајми кад лежи, вратиће
ти кад иде.

Купи као чума (куга) ђецу.

Ко је несрећан, и кобили му
вода стаје.

Крст носит, и пјеват; неможе се

Ко ђедом спава обрљан осване

Ко много даје, прљаво једе.

Кад једеш, остави мјеста и за
воду.

Ко више има, више дере.

Ко рано рани, двије среће граби.

Кад се трудиш, нико ти небрани.

Ко стрмо гледа, не може уз бр-
до ходит.

Кокот пјева: како ко.

Ко не види проз решето очи му
испале.

Ко отече не утече.

Ко је дужан, и на Божић је
ружан.

Кад се кола сломе све им се
путови наоде.

Кад је у кући здоговор, свакоме
се лако даде одговор.

Л.

Лијепа ријеч (ласкава) ками у
торбу.

Дупежу је клетва за рамена.

Што не чу то придодаде.

Дере уза зле помузла.

Дере а режи.

Дере хлеба у џеп, а воде на
раме.

Дере Боге свијетли образ.

Дере на звијезде.

М.

Миш кад уђе у тикву мисли
да је у њој вас свијет.

Мајстор (или газда) да ти се
магарцем прометне немој му узяхат.

Мој дужник много живио, а ја
га преживио.

Мислете. (мислете је глас М.
Ова је пословица Подгоричка, она се
употребљавала кад је Подгорица била
под турском владом, па разговарајући
се Срби штогод међу собом противу
владе турске, а видећи да који му-
хамеданац иде к њима — вазда би
рекли: „мислете“ и онда се сваки
досјетио и преврнуо други говор.)

Мазга вазда по крају иде како
ће пређе врат сломити.

Муке душу не ваде.

Може бити и кљимента поливен-
та. (Кљименти су једно село у Арба-

нији; али су добри јунаци; те од туда је и ова пословица проистекла, да међу сваким може имати и лоших.)

Мачка „мао“, а ја јадан: „јао.“
О не бој се не веселила се. Претећ ће ти доста биће и за госта.

Мука је велика ал је за мало.
Мјера му је трбух.
Много је мачку говеђа глава.

Илија Н. Златичанин.

Женске народне пјесме.

(из Пјешиваца.)

Мујо бимбер сије...

Под вишњицом под црвеном,
Под њом Мујо бимбер сије,¹⁾

Шиље оца, да га чува;

„Чувај, оче, добро бимбер,

Без бимбера ја не могу.“

А без тебе ласно могу.“

Шиље мајку, да га чува;

„Чувај, мајко, добро бимбер,

Без бимбера ја не могу

А без тебе ласно могу.“

Шиље брата, да га чува:

„Чувај, брате, добро бимбер;

Без бимбера ја не могу,

А без тебе ласно могу.“

Шиље сестру, да га чува:

„Чувај, сестро, добро бимбер;

Без бимбера ја не могу

А без тебе ласно могу.“

Шиље љубу, да га чува:

„Чувај, љубо, добро бимбер,

Без бимбера ласно могу

А без тебе ја не могу.“

Р. Поновић.

Залуљена Ђевојка.

Бога моли лијепа ђевојка:

„Дај ми боже од Дрине ведрине;

Јарког сунца од Херцеговине;

Дај ми боже очи соколове,
И бијела од лабуда крила:
Да прелетим преко Селаника,
Да ја виђу мога суђеника!...
Јел' истина што ми љуђи кажу:
Је ли виши од бојнога копља?
Је ли љепши од лепе ђевојке?
Јел' румениј' од руже румене?...“
Бог јој даде што у Бога иска:
Бог јој даде са Дрине ведрине,
Јарког сунца од Херцеговине;
Бог јој даде очи соколове,
И бијела лабудова крила;
Те прелеће преко Селаника:
Она виђе свога суђеника....
Све истина што јој љуђи кажу,
Да је виши од бојнога копља,
Да је љепши од лепе ђевојке,
Да ј' румениј' од руже румене. —

Змај и Ђевојка. —

Змај прелеће с мора на Дунаво,
Донесе под крилом ђевојку,
А под другим рухо ђевојачко. —
Кад је Змају жеђа додјала:
Пале Змаје у велену траву,
И свади од злата маштрафу, (путир)
Црне даде лијеној ђевојци,
Па је посла за гору на воду....
И отиде лијепа ђевојка;
Кад на води три делије младе,
Међу собом млади говорили:
„Благо нама ето нам ђевојке!...“
— Један вели: — „Да је уфатимо!...“
— Други вели: — „Да је обљубимо!...“
— Трећи вели: — Да је упитамо
„Чија ј' шћерка чија ј' вјерна љуба:
Кад је к њима млада долазила;
Питају је три делије младе:
„О, Бога ти, лијепа ђевојко,
„Што т' питамо право да нам кажеш!...
„Чија с' шћерка, чија л' вјерна љуба?...“
Проговара лијепа ђевојка:
„О, Бога ми три делије младе,
„Што питате право ћу ви казат...
„Ја сам шћерка са Босне везира
„А љуба сам Змаја огњенога. —

Забилежио М. Бошковић.

1) Овај се стих онегује.

Л И С Т А К.

БИЉЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

— **Приложници.** — *Опћина Ријечка* прелела је прело звоно и ново набавила парохијалној цркви храму Светога оца Николаја на Ријечки град.

Опћина „Вукодо“ у Цуцама приложи један крет са стопом од кинејског сребра у парохијалној цркви храму светога оца Николаја.

Милош Јовановић парох Ровачки набавио је једно канђело за парохијалну цркву на Ђећама.

Илија Бурашковић парох Цеклински набавио је за Улићку цркву једне нове дарце дијског са стопом, једну звјездицу сребрну, једну сјајну бриу и копље.

Иве Андрина Старица с Метериза за своју душу и својих родитеља попа Маша и Јована Кусовца, приложи једно канђело од кинејског сребра храму успенија Пресвете Богородице у манастир Кџм.

Ђурђа Петрова из Љешкопоља приложи једно велико канђело од кинејског сребра храму светога великомученика Ђорђије у Горциу.

Сава Петрова Иличић са Ограђеника приложи храму Светог апостола и јеванђелиста Луке у Ровцима на Међурјечје, једно повеће канђело од кинејског сребра, и двије повеће оквирате иконе Свете Богородице и Св. Великомученика Панталеимова за душу својих родитеља Петра и Руке и за душу стрица свог Тодора.

Иста *Сава Петрова* за душу реченијама приложи три веће оквирате иконе у храму Св. пророка Илије у Веље-Дубоко.

Лазар и Пушка Талуковићи из Церовице предадоше своје пароху Милошу Јовановићу осам фиорина, да

за њих купи у храму Св. Апостола и Јеванђелиста Луке на Међурјечје што буде најсходније за душу њихова брата Живка.

Милан Ковачевић приложи двије мање иконе храму Св. апостола и јеванђелиста Луке у Ровцима за свој спомен.

Драгуна Бегова приложи једну икону истоме храму у Ровцима за душу свога сина Михаила.

— **Читула.** — *Високопроевешени Леонтије Митрополит Московски.* Историја православне цркве која би велики своје неуморне трудбенике на њени Господи, мора забиљжити и до сада још митрополита **Леонтија**, као првог архипастира духовнога стада, као једног радника у распрострањењу еванђелске истине, предстојатеља православног у вршењу архипастирских дужности у којем је била у Ровцима особља са добротним, окупљајући као добри архипастир са очинском љубављу повјерено му стадо, да сви сложено у заједници раде у духу руског јединства на утврђење православне цркве и домовине. Такав велики муж, такав одвајани борац за православље, такав талентовити проповједник руске цркве, високопроевешени **Леонтије** — Митрополит *Московски, Коломенски* и свештено-архимандрит Троицко-Сергијеве лавре, после дуговремене болести у вјечност се преселио 1. Августа у Москви постоје тридесетогодишње своје неуморне духовне службе пошавши к Богу на истину: идје же пјест болести печалбни воздиханија.

Кад нам је стигла ова тужна вијест из православне брацке Русије, јако је ганула и ожалостила његово Високопроевештенство Господина Митрополита **Митрефана** и мјесно духовенство, да је одмах наређено било да се у катедралној цркви за упокој

душе Митрополита **Леонтија** држи свечани парастос.

У сриједу 18. Августа у 11 сати отслужено је свечани парастос Г. Митрополит **Митрофан** са катедралнијем свештенством, на ком је присуствовао велики број грађана цетињских помолввши се Богу за рајско насеље Митрополита Московскога, као правога пријатеља и добротвора нашега народа, који је у више година живећи у Варшави своју благонаклоност нашим путницима указивао изјављујући: ја љубљу доблеснаго Кнјазя Черногорскога Николаја и его храбрјейшии народ.

Покојник се звао *Иван Лебеденски* који је рођен у Вороњежу 1822. година. Родитељи његови видећи у њему наклоност и љубав к науци, даду га у основне школе, које је са успјехом довршио. После је изучавао у Петрограду духовну семинарију и академију добивши степен *магистра* богословља а после неког времена прими монашески чин, те 1855. год. изабран је да буде за Архимандрита *Светогорског* 19 година његовога духовно-просвјетнога рада посветио се бијаше обучавању младежи у духовним заводима у Петрограду, те је после отправљен у Кијев као инспектор семинарије и академије предајући догматично богословље. Године 1860. посвећен је за епископа и назначен викаром Петроградске епархије, на се је у административним дужностима јако отликовао.

Преосвећени Епископ **Леонтије** после смрти Митрополита **Григорија** управљао је Петроградском епархијом најревносније до доласка на исту по којнога Митрополита **Писидора**. За вријеме његове управе са Петроградском епархијом био је послан у Париз за освећење православне руске цркве. По повратку своје из Париза назначен је био за Епископа Подољске епархије са којом је пунијех 10 година управљао отликујући се ораторским поукама и подижући благотворна друштва за распрострањење религиозно моралне просвјете, која је са великим успјесима утицала на тамошњи народ,

да је због своје пастирске енергије добио опће уважење.

Он је са неуморном радњом обратио пажњу и *Императорскога Двора*, те је одређен био у Варшаву као Архимандрит Волинско-Варшавске епархије ђе је пунијех 12 година најревносније распростирао луч хришћанске просвјете. Одавде премјештен је био 1891 г. у Москву те је постао Митрополитом Московским, ђе му је било отворено широко поље велике радиности, коју је најревносније отпочео, желећи одговорити своје великоме позиву и Императорскоме повјерењу, у томе ваздашњем центру рускога православаља и патриотизма. Управљајући са многобројном епархијом — у срцу Русије — почео је животом слабити под теретом архимандритске одговорности, те је у прошлој години када поправке здравља морао поћи у *Светогорско* *Светог* *Срђа* свршио последњу архимандритску службу помолввши се Богу за болитак свога живота. После повратка у Москву све је више и више слабост осјећао, а од 25 јуна болест је су толико заузела маха, да су љекари болест констатовали у затворене вене на десној ноzi, са симптомима капкрене. Услед тога Митрополит **Леонтије** предвидио је своју скорашњу смрт, којој је подлегао поред тешкијех болова на 1. Августа, и у вјечност се преселио.

Наше духовенство тужно оплакује и жали блаженопочившега Московскога Митрополита **Леонтија** и из дубоке душе Свемогућега моли да Му дарује вјечити спомен и рајско насеље.

Цетиње, 23. Августа 1893.

Ф. Радичевић.

КЊИЖЕВНОСТ.

Стигле су нам следеће књиге и књижице на приказ:

— „Ободска Штампарија на Ријечи Црнојевића у Црној Гори и

њен значај на Словенском југу. **Цетиње у Државној Штампарији 1893.** Изда Одбор за прославу четирогодишњице Ободске Штампарије. Написао **П. А. Ровински.** — Ова се златна хисторичка расправица бави: 1. О мјесту гдје се је налазила Штампарија и о вријемени, кад је она радила; 2. О раду Ободске Штампарије у свези са другијем, које су се доцније појавиле на Словенском југу; 3. О Осмогласнику 1493—94. г., и 4. О главним покретачима Штампарије и о штампарима. Ова велеважна књижица није се продавала, но се је само даривала гостима, који су својим присуством увеличали Ободску прославу.

— „**Историја српске цркве од епископа Никанора Ружичића.** Књига прва. Цена 2-50 дин. или 2-50 круне. У Загребу српска штампарија 1893.“ — Ова је књига и хваљена и хуњена: и док је с једне стране похваљивана била, с друге су је стране национални прах обарали; и можда због гдјексе нетачности, отрицали су јој и оно што ваља и што је у њој истинито и право и истина. — Ова је дакле ипаче врло важна књига искусила код нас ону исту судбу, коју искуси и свако друго књижевно дјело, које међу нами свијета угледа; а све зато, што ми ни још немамо праве критике. Немили смо и необуздани странчари; па ако је само аутор из нашијех редова, онда — била књига каква му драго: хвалимо је Боже теби, и окивамо је у седмера небеса. Но, ако се аутор држи друге, нами противне странке: тражимо и длаку у јају, па с њим са свијем под гомилу. — Критика не смје бити пород никакве зле и неваљале жучи; него мора судити онако, као да не зна, да ли долази књига од једномисленика или од супорника: она ваља да износи добро, само као добро; а зло, не иначе, но као зло. Али у том случају критичар мора да буде дорастао за оно, што критикује. Цревљар може судити о цревљи; али не о *кјараскунима* њеке вјештачке слике. Да о хисторичкијем дјелима судиш: ваља да имаш и ти темељитијех хисторички-

јех познавања. Тако исто да судиш о пјесмама: ваља да имаш барем пјесничку душу, судиш о моралу, а покварен си до очију; или што је још горе: ваљаш се у блату страсти, а учиш другога и. п. етичнијем правилама... Не иде тако, да прљав учи чистога чистоћи; или, да ти онај буде вођа, а сам пута не зна. — Док овакова критика буде владала међу нами, неће од нас нико ништа научити; него ће критичар самога себе жестоко бручити, док мисли да другога бручи. Незнати, а критиковати — највећа је продрзљивост. Знати пак, а не хтјети здрушно и савјесно онако судити, како која књига заслужује — гадно је злочинство. — Имали смо прилике баш прошастих дана читати њеку тобожњу критику у „**Obzoru**“, наперену против књизи нашега уредника „*Milje i Omilje*“ која је изишла из „*Dioničke*“ штампе у Загребу и била суђена, прије до што је писцу у руке дошла. Похвалити критику, да му други не уграбе обдуљу. — Упитасмо нашег уредника да ли ће што одговорити, рече: „Не одговарам на ничија дрљања, због тога потакнута са очевидном „памјером да занесе штету књизи у „њезиној распродаји, и да ми се у „неколико освети за њеку пјесму, коју „је исти критичар њекад одобравао.“ „Кад бих му пак хтио одговарати, „био би му мој најприличнији одговор:

„Покажи ми, брајко, жуље,
„Што си патрб на длан себи
„Нишућ пјеме, — па ћу тада
„Суд о пјесми признат теби;
„А ипаче ко да мари
„Каквом злбом груд ти дише:
„Кад си тако гњно тјелом,
„Гњно душом сто-пут више?...“

И доиста, ваља имати са свим здраву душу, ко о споменутој књизи „*Milje i Omilje*“ суд изриче; а не таккову душу, коју ћеш очито познати по парализи младијех ногу, којима се она зљб сдужи. — Признајемо да се преосвештеном **Никанору** могу њека мјеста у шовинизам уписати; али се то на жалост слаже с духом злосрет-

ног нашег времена: па од те заразе мало се ко знаде код нас данас сачувати. — У осталом књига је та за православне Србе важна, те имамо разлога, да им је и ми топло препоручимо.

— „Izkustveno Dušeslovije. — Priredio **Marijan Vuković**, Urednik „Škole“; počasni član pedagogijskoga knj. Sбора. U Osijeku troškom piščevim, štampom *Julija Pfeiffera* 1893. — Ciena f. 1 i 30 novč.“ — Књига је врло укусно штампана на великој 8-ни и финој артији. Има 204 странице; а раздјељена је на три дијела с једном „Припоменом“ и са „Stvarnim kazalom.“ — Први дио бави се „O životu osjećala“; други „O duhovnom životu“ и трећи „O tvariom životu duše.“ — Језик је у књизи доста красан и јасан; а примјери су многобројни, изврени и богати. Ко год зажели да позна себе у себи; те да позна своју људску душу и њезини својства и преимућства: томе ће ова књига добро доћи; пошто ће њи моћи да прибавити потпуни појам о свим својставама оживљује и покрете. И за то, е наше стране, ми свесердно препоручујемо ову књигу, коју би сваки хрватски или српски дом морао прибавити и њом се користити, да дозна своју душу каква је, што је и шта и доклен може. —

— „Откриће Америка и Христифор Коломбо написао **Д. Ђ. М.** Београд. Издање књижаре *Велимира Валожића*.“ — Књжица је штампана на 8-ни у 36 страница и украшена је с три лијепе бојадисане слике из Коломбова живота. Цијена је књизи 60 пр. дин. — Мала је стварца, али заслужује да се прочита.

— „Илеленита Ружица. Прича за васпитаче и васпитанике, посрбио **Дим. Јосић**. Биоград 1893. Штампано у државној штампарији краљевине Србије. Накладом књижаре *Велимира Валожића*.“ Цијена је овој донета поучној књизи 1 динар и 50 пр. дин. И ова је прича украшена с 5 слицица у бојама; а има 165 страна на 8-ни. — И ми се потпуно слажемо

с онима, који су против посрбљивања књига писанијех у туђијем језицима; јер се тим брајају особито личне карактеристике, и наврћу се туђи неприродни облици, па особе, којима се туђа хаљина никако не пристоји. Иначе је ова књига, као и свака Шмитова књига, вриједна сваке препоруке са стране њезина поучног садржаја, и ко је набави неће се кајати.

— „*Milje i Omilje ili Mlika i Nevenka*. Cjelokupni sbornik ljubavnih pjesama **J. Sundečića**. Dionička tiskara u Zagrebu 1893.“ — Овај сборник запрема I—XXXVI. и 290 страница на врло финој хартији и управ у дивноме издању. Запада само 1 фиорин; а везана у иглеско платно са импресио и златним ријезом 1. ф. и 60 новч. — Може се наручити у Котору (Cattaro), или код г. *Ђура Стефановића* или код уредништва „Просвјете.“ Цијена морају бити франкирана, а поштом иде на терет наручилаца.

— „*Vogj kroz Dubrovnik i okolna mjesta*. Prigodom podignuća spomenika **Ђуру Frana Gundulića**, napisao **Д. г. Лујо knez Vojnović**. U Dubrovniku. Tiskom *Ђура Vojnovića* Dubrovačke štamparije. **A. Pasarić** 1893.“ — Књжица запрема 69. стр. на средњој 8-ни и илустрирана ја са 5 слика, односећих се на Дубровник и његову околицу. Врло је занимива и писана чистијем и бистријем језиком; а по иностранце од особите је важности, кад долазе у посјету овог класичног града и његове дивнеоколице. — Не знамо колико запада

— „Извјештај о српској вишој девојачкој школи у Новом Саду на крају деветнаесте а школске 1892—93. године. Књига шеснаеста 1893. У Новом Саду. Издавачка књижарница и штампарија *А. Пајевића*“ — Има стр. 40 на 8-ни. Уређен је овај „Извјештај“ посве лијепо и брижљиво; а податци су у њему врло занимљиви за српско школство уопће.

— „*Tristagodišnjica u spomen boja Sisackoga g. 1593.* uredio **Ferdo Hefelt**. U Sisku, tiskom **S. Junkara** 1893.“ — У 70 страница на 8-ни,

велевриједни писац врло је марљиво ово дјелце написао, тако да оно свесрдне препоруке заслужује. Илустрирано је са три слике; и, исцрпио је аутор све што је могао, да знамениту Сисачку битку што вјерније и потпуније предочи. Слава му! —

— „**Program С. К. Државне Велике Гимназије у Котору за школску годину 1892—93.** Zagreb tisak **Dioničke tiskare 1893.** Sadržaj: A. Peraški dijalekat (Prof. **Brajković**) B. Školske viesti od Upravitelja.“ — **Брајковићева** научна расправа о перашком дијалекту запрема пунијех 20 страница на великој осмини. Пролиставши ову расправу чини нам се, да је писац своју задаћу врло марљиво обрадио. Али таква његова радња и ако може за филолога од велике занимивости бити: она није ипак од ничесове практичке потребе. Кад би се ми освртали на такове поддијалекте, гдје би смо свршили, и шта би тим конкретна доказали? — Зар њеко друго племе нешто знаје? Свакако труд и покушај вриједнога проф. **Брајковића** заслужује искрене похвале. — Све остало у књизи односи се само на школски извјештај, који је красно уређен и ове, као и сваке друге прошавше године.

— Примили смо из Мостара Објаву на нови календар под именом: „**Неретванин**“. Велики српски илустровани календар за годину 1894. Уредио **Светозар Н. Ђоровић**. — Судећи по назначеном у „Огласу“ садржају овај ће календар бити богат, како с књижевнијем радовима, тако и сликама новијем и по најновијим фотографијама израђенијем. Цијена му је 50 новч а с поштом 55. Препродаваоци добивају га са 25% мање. Наручбине и претплата шаљу се на адресу „**Г. М. Нешковића**, срп. књ. Штампана се у српској штампарији **В. М. Радовића** у Мостару. — Ми га с радошћу поздрављамо, и најтоплије га од своје стране препоручујемо.

— И ми радо саопштавамо ову књижевну вијест. — Allgemeines Gesetzbuch über Vermögen für das Fürstenthum **Montenegro.** In die deutsche

Sprache übertragen und mit einer Einleitung versehen von **Adalbert Schek**, Obergerichtsrath bei dem Obergerichte für Bosnien und Hercegovina in Sarajevo. Berlin. *Carl Heymanns Verlag.* 1893. LXXN. и 191 стр. 80.

Пише **Милаш П. Јовановић**,

витез ордена црногорског књаза Данила I, дописни члан друштва, Société de Legislation comparée de Paris, члан академике de Legislation Toulouse. —

Наслов књиге ове обећаје много, и у истину њезин писац надсавјетник г. **А. Шек** много и даје, а што је још више, то што даје извретно је и доста поуздано. —

Њемци нијесу баш на гласу да се старају много дознавати истину о другим народима; — књига, којој мало више наслов истакнусмо, показује, да тај укор почимље бити неистина, па баш и не било то мило неким њиховим суједима, који их још једнако неможемо порокоравају. —

Писац ове књиге ¹⁾ може бити немачки адвокат, јер он се још не само за то, што је савјестно тражио податке у књигама, јер то не ради сваки писац, него још рекла би и за то што се је трудио, да допунује својери то, што му књижни извори даваху распитивањем у правника, који бјеху у стању обавјестити га о томе, што тражаше; ово пошљедње управо и јест што мало који писац чини, јер то није са свијем лако, ко што је просто црпљење из књига. Особито ушљедтога, може се смјело казати, да међу новијем дјелима, која се баве једнакијем предметом — црногорскијем имовинскијем закоником, књига г. **Шека** свакако је dostatно потпуна и поуздана; у саме почетку, сходно уставновљеноме писцем плану представљен је кратки, али потпуни повјесни развој права црногорскога, основна начела и особине законика, на прво преглед општи, за тим законик **владике Св. Петра I.** и законик **Данила I.** од г. **1855**; писац у састављању тога свога дјела послужило се је,

¹⁾ Г. писац ове књиге није Њемац него корјенити Хрват, ма да му је име њемачко **Шек** (Schek.)

ко што се из биљезака његовијех види, најбољим књигама по повјести упитнога закона и права; он надаље приказује повјест садањег црногорског законика од 25/3 1888, постанак његов, основна начела и задатак таковог; по томе разлаже за што се ограничава законик само на *имовинска права*, те повод и сврху оне дијелу законика што садржи тумачења и попуњења, надаље одношај законика према обичајноме праву, које законик признаје као субсидијарни извор, овђе писац истиче становиште, какво у томе обзиру заузима француско, аустријско, пруско и саксонско право и основа законика царства њемачког, писац даје првенство законикоу црногорском, којег је саставитељ чувени велики пријатељ обичајног права, што је дакако и оправдано за црногорске одношаје; по томе долази сустав законика, нарочито шести дио, који говори о тумачењима и попуњенима, будућ је законикоу задржан и даље да установљује, већ и да попуњава; писац приказује важност *правног језика* и терминологије и вели како је законодавцу пошло за руком у том обзиру у самом законикоу и што је он сем тога о томе предмету писао. На крају увода истиче правне заводе, што их уређује законик као: *браштво, племе, право прече куће* — прије купа — које сравању некијем другијем правима, *кесим, изор, спрега* и супова, особито „*кућа*.“

Премда је о црногорском праву много писано и премда је *Ђ. Поповића* књига „*Reht und Gericht in Montenegro*“ врло добро преставила црногорско право, а и *Dr. Carl Dickel* великом љубави точно приказао постанак црногорског имовинског законика, то је ипак писац, пунијем правом смијемо рећи, трудио се да сакупи и предочи читаћељу све у својој књизи, што би га могло упутити и то: под којим и каквијем је приликама тај имовински законик постао; у уводу књиге ове, можемо рећи имаде доста ствари, што се у другима сличнима расправама налазе, упозорујемо нарочито на расправу „о

кући“ — кућној заједници — у којој је писац правне одношаје по законикима о *кући* доста обширно разправно а и упутио на старије законе од 1807., законе у бившој војеној крајини хрватској и славенској и у краљевини *Србији*, на које се — по нашем знању — у правничкој књижевности до сада није освртало. Напокон приобћује књижевност о црногорском закону и то: њемачку, француску, код које је писац *заборавио* на радње овога рецензента приобћене у „*Bulletin-y de la Société de legislation comparée* у Паризу још год. 1886 и 1890, које је на француском језику као члан реченог научног друштва списао о црногорском законаретву, даље чешку, бугарску, хрватску пољску, руску, српску и словенску.

Иза тога долази сам пријевод законика, ђе писац приступа к излагању првог чланка (§ а); он преводи *својим* дословни превод сваког појединог чланка (§-а) на њемачки *чисти* језик, старајући се да се чим строжије оригинала држи, — писац нам даје превод који се у пуноме смислу *обавља* и *јаснијем* назвати може, *својим* налазимо и сходну предмету *озбиљности* и *простоћу* и *јасноћу* слога, а подједно и неку *гиздавост облика*, — којима он тај свој пријевод краси, тако да читање пријевода постаје и *лакшијем* и *пријатнијем*: према томе, писац је настојао овом књигом својом да получи предузету си сврху тијем, да буде што јаснији, ну успркос томе да Књига остане на *нивоу знаости*, од којег, судимо, да се неби смио удаљити ни један писац, који жели да му дјело има *трајнију* вриједност, особито кад се ради о томе строго материјалноме праву, као што *имовинско*;“ дочим такозвана популарна дјела, која су намјењена средњим слојевима, бити ће, по нашем мњењу, умјестна тек онда, када је знанствена литература у којој земљи већ дубљи корен захватила, јер иначе би се могло доћи до закључка, да оскудјева способност попети се на ступањ *модерне* науке. —

Дјело ово такве је цјене, да не

смије узмањкати ни при судцу, адвокату и иноме практичару — правнику као ни при свакоме ћаку, којему је стало до појимања прногорског имовинеког законика, а добро ће доћи и многоме неправнику, па и у опће људима који се занимају друштвенијем уредбама и формама налазећим се и изван земље ће су се они случајно родили и живе. Истичући врлину и знаменитост овога дјела, којијем је писац овјековјечни своје име, прије већ што овај реферат закључимо, морамо још придодати да је дјело само по цутарњој својој вредности и извањскоме укусу и величини доста јефтино а заузимље 265 страна у октавформату; изишло је накладом берлинске књижаре Карла Хајмана, гдје се и добити може.

У Вуковару на Дунаву Срјејму на св. Илију 1893.

Милан П. Јовановић,

витез прногорскога ордена Књаза Данила I. дописни члан друштва Société de l'Étude Comparée de Paris, члан Академие de Legislation Toulouse. —

РАЗНЕ БИЉКЕ ЦРНЕ ГОРЕ

— Веледушни Владаочев дар.

Њ. Вис. наш витешки Књаз и Господар, поводом Ободске прославе даровао је 1000 форинти на корист књижнице Зецког дома, уз знаменити број књига. Овакови веледушни дар сам собом у највећој мјери хвали Виочанственог дароватеља, који се са толиком отчинеком бригом стара, да што више увећа културни развитак у својој држави. Бог ни га спасао и до најдубље старости поживио, на славу и напредак Црне Горе, и на дику и понос цијелога Словенства!

— Рипјетко отликовање српскога пјесника. — Читамо у бечкој „Pressi,“ да је млади Краљ српски Александар I. приликом свог скорашњег путовања по Србији, позваоу Ваљеву на краљевски савет сиједоглавога пјесника **Љуба Ненадовића** (прозваног „Србо,“) напио му, и пошао до њега, да се с њим куцне; па онда скинуо са свога њедра орден „бијелога орла“ и прибоо га на њедра пјеснику. — Пјесник

тронут овијем чином свога краља, пригне се и краљу руку попјелује. — Да Бог помилује и награђенога, и онога који је њега овако сјајно наградио! —

— **Заслужено отликовање.** — Пречасни г. **Јован Петровић** гимназијални професор и православни катихета у Загребу, велевриједни и неуморни преводитељ „**Ориса Хришћанскога живота**“ за нашу „**Просвјету,**“ одликован је био овијех дана Књаз-Даниловим витешким орденом IV. степена. Сретан му био и здраво га на много љета носио! „**Достоинић дјлататељ мзды своје.**“ — Ето како Господар Црне горе зна праву заслугу награђивати. Живно! —

— **Глаголски Мисал.** — Хвала Богу, можемо поуздано казати, да је већ сретно ријешено питање о **глаголском Мисалу** помеђу Црном Гором и Српском Столицом. Даклен падају на њихови, које су се у задње вријеме држали о том послу, као и о отцаној пресвјет. архиепископа **Миљковића**, који је свесрдно око тога радио да се ствар што повољније концу привеле. — Треба ће можда још нешто објавити о овим стварима да се оно у Црној Гори за вјековита времена у својој јакости уздржи; али смо потпуно увјерени да ће наш Виочанствени Господар, у споразуму са св. Оцем, све у најбољи ред довести.

— **Двије народне славе двојици великијех мужева** — Наша браћа Хрвати у Загребу, прошастог мјесеца јунија, на најсјајнији начин пренијели су посмртне остатке гласовитога грофа **Јанка Драшковића**, оснивача „**Matica Hrvatske**“ у ново гробље, и сахранили их под аркадама, које су намјењене најславнијим хрватским генијалима. А наша браћа Словаци предивно су пак славили стогодишњицу свеславенског пророка-пјесника **Ивана Колара** (Jan Kollar,) који се родио у градићу Мошовцима у Словачкој. — Обије ове свечаности од велика су знаменовања и културне важности. Овако и ваља! — Народи који прослављају своје мужеве великане: Часте и славе сами себе и своју народност!

ОГНИСИ И ПОРУКЕ.

— Госп. Р. М. Попов. у Загар. — Сипџелија, коју сте нам послали у прешњу спада у год. 1809.; а тад заваго није се с „Ј.“ нико у Српству служио. — Стара писма ваља тачно преписивати онијем правописом, којим су написана, а нишопто другачије. — Споменута Сипџелија сигурно је писана црквено-словенским правописом, те сте морали и ви тај правопис од слова до слова употребити. — Прешните је дакле потпуно вјерно, па нам је пошаљите, и ми ћемо је тад са захвалом примити и у „Просвјети“ објелоданити. — Остајте ни с милијем Богом! —

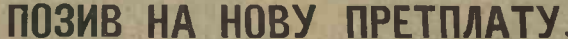
— Честитом оци Караџу, у Бар. — Веома нам је жао, што вам ни овога пута, уз нашу најбољу жељу, не можемо задовољити. Ви знате да се мухамеданска начела размимилаше на далеко са хришћанскијем начелама; па вам никако ни овај ваш чланак: „Савјет браћи мухамеданцима“ не хармонизира с програмом чисте хришћанске просвјете. — Само кад би сте нам такве прилоге слали, које се ни у чем не дотичу ваше вјере: ми би смо их примити и објелоданити могли; али ваше вјерске чланке, не можемо нишопто; јер се ни ми не би ради својој вјери издати, ило ни ви вашој. — Ви сте нешто изјавили, хоца, па ће те потпуно схватити сву деликатност нашега положаја, и није ствари ни најважније намјерити, што ми могако стварати ни нашем становништву: не — барже закљони се икаква фанатичког разлога, но само с начелног узрока. — Алах вас добри помогао и у добром здрављу уздржао!

— Славни „Комитетъ Грамотности состоящій при Императорскомъ вольномъ экономическомъ обществѣ, С.-Петербургу.“ — Одма смо наредили да се пошаљу све досадашње свеске наше „Просвјете“ том слав. Комитету. Можда наша Администрација неће имати потпуни број овогодишњијех свезака, онда молимо за извинење; а у напријед славити ћемо редовно наш часопис на адресу слав. Комитета. Врло се пак радујемо, што нам обећава слав. Комитет слати своје радоне, које ћемо ми са особитом захвалношћу примати.

— Госп. Том. Брат. у Фој. — Препоручили смо, да вам се одма пошаље, ако већ није и послана. Пријатељски отповдрав.

— Високоуч. Г. Митроф. Шев. Карлов. — Није било кривицом наше редакције, што вам је тако наша „Просвјета“ неуредно пиљана. Писали смо одма администрацији „Просвјете“ нека она то добро развиди и нех се код вас оправда. — Ми вас врло цијенимо, па нам је управ жао, да се је тако догодило; но ухвамо да у напријед неће тога бити, и да вам се неће дати узрока новијем потужницама. — Сјетите нас се по г. јекад вашијем влатнијем пером. Од Бога ви срећа, а од нас искрено брашно повдравље!

— Госп. Анд. Јовићевићу Уч. на Рибар. — Оне натписе најтачније прецртајте и дамадама прочитане пошаљите нам их. Ако неће тако буде, дати ћемо их изревати у дрво, а тако их објелоданити. — Ми смо вам са свим захвални, што сте се тако жарко умаравали за нашу препоруци. — Све смо примили, што сте нам за „Народно благо“ послали, па дамо и ми то вјеме употребити. Бог вам наше труде благословио и вада вам у помоћи био! —

 ПОЗИВ НА НОВУ ПРЕТПЛАТУ.

Идућом свеском свршава се, помоћу божијом, прва година, што наша поновљена „ПРОСВЈЕТА“ излази па виђело. Она је у овој првој години свукуд нашла лијепа гласа и одзива; па ћемо се и унапријед старати, да она остане вада на оној стази, којом је пошла још од прве своје појаве. — Овим „Позивом“ отварамо дакле нову претплату, почамши од 1 октобра па до 1 новембра т. г. под истијем досадашњијем условима, који се читати могу на челу сваке свеске; а међутим најљудније молимо сву ону Господу, која нам дугују своју досадашњу претплату, да нам је изволе подмирити најдаље до 1 дојдућег октобра т. г.

Цетнње, 1. септембра 1893.

УРЕДНИШТВО „ПРОСВЈЕТЕ“ СКУПА СА АДМИНИСТРАЦИЈОМ.